

DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGAREA LA DISCRIMINARE

În spațiul public și mass-media
din Republica Moldova

PERIOADA DE MONITORIZARE: 11.01.2019 – 11.04.2019

RAPORT 2019

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

Autor: Dumitru Sliusarenco
Au contribuit: Alexandru Postica, Irina Corobcenco
Coordonatoare de ediție: Olga Manole
Redactarea textului în limba română: Inga Druță
Procesare computerizată și editare: Mihail Catan

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației „Promo-LEX”, cu condiția indicării sursei de informație.

SE DISTRIBUIE GRATUIT

Raportul a fost realizat în cadrul proiectului „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de drepturile omului în Republica Moldova – etapa a II-a”, implementat de Asociația „Promo-LEX”, cu suportul financiar al Departamentului Justiție și Drepturile Omului din cadrul Fundației Soros-Moldova.

Conținutul raportului reflectă opinia și poziția autorilor. Fundația Soros-Moldova nu poartă răspundere pentru conținutul raportului.

ATENȚIE! În textul raportului se regăsesc expresii licențioase, care reprezintă citate din discursurile publice și articolele media monitorizate. Prezentarea acestora în forma originală este esențială pentru prezentul raport. Asociația „Promo-LEX” și Fundația Soros-Moldova nu poartă răspundere pentru conținutul acestor expresii.

CUPRINS

Lista de abrevieri	4	4. DISCURSUL DE URĂ ȘI POLITICA	31
Introducere	5	Intoleranța generată de politicieni	31
Metodologia	6	Intoleranța față de politicieni	35
1. EVOLUȚII	8	Discursul de ură în campanie electorală	37
Evoluții pe plan internațional	8	5. DISCURSUL DE URĂ ȘI RELIGIA	41
Evoluții pe plan național	9	6. DISCURSUL DE URĂ ÎN MASS-MEDIA	45
2. REACȚIA AUTORITĂȚILOR LA DISCURSUL DE URĂ	11	Discursul de ură în emisiunile TV	46
3. DINAMICA, TENDINȚELE ȘI GRUPURILE AFECTATE DE DISCURSUL DE URĂ	14	7. RECOMANDĂRI, CONSTATĂRI ȘI CONCLUZII	48
Tendințe generale	15	Constatări și concluzii	48
Grupuri afectate	21	Recomandări	52
Femeile	21		
LGBT	24		
Persoane cu dizabilități	28		
Alte grupuri afectate	29		

LISTA DE ABREVIERI

- CCA** – Consiliul Coordonator al Audiovizualului
CDO – Comitetul ONU pentru Drepturile Omului
CoE – Consiliul Europei
CEC – Comisia Electorală Centrală
CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CERD – Convenția/Comitetul pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială
CPPEDAE – Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității
CSJ – Curtea Supremă de Justiție
CSM – Consiliul Superior al Magistraturii
CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului
ECRI – Comisa Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței
(engl. European Commission against Racism and Intolerance)
ENEMO – Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor
LGBT – Lesbieni, Gay, Bisexuali, Transsexuali
ONU – Organizația Națiunilor Unite
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PAS – Partidul Acțiune și Solidaritate
PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
PDM – Partidul Democrat din Moldova
PIDCP – Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice
PL – Partidul Liberal
PLDM – Partidul Liberal Democrat din Moldova
PNADO – Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului
PP "ȘOR" – Partidul Politic "ȘOR"
PPDA – Partidul Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"
PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
RM – Republica Moldova
UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
(engl. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

INTRODUCERE

Discursul de ură, instigarea la discriminare și violență, sexismul și alte forme de manifestare a intoleranței sunt utilizate din ce în ce mai frecvent în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova. Pe fondul unei societăți dezbinată, al luptelor geopolitice, al tensiunilor etnolingvistice și religioase, acestea au devenit instrumente eficiente de manipulare și de creare a problemelor și pericolelor false.

În anul 2018, Asociația „Promo-LEX” a publicat primul raport privind analiza complexă a discursului de ură din Republica Moldova (în continuare, *Raportul pentru anul 2018*). Potrivit Raportului pentru anul 2018, în cele 181 de zile de monitorizare au fost înregistrate 368 de cazuri de discurs de ură și de alte forme de promovare publică a intoleranței, adică în medie două cazuri pe zi. Rezonanța publică a acestor cazuri era alarmantă, adunând în total peste trei milioane de vizualizări și peste 60 de mii de distribuiri¹.

Discursul de ură, așa cum arăta Raportul pentru anul 2018, se manifesta în mare parte în context politic (42%) și religios (40%), iar politicienii erau actorii din spațiul public care utilizau și profitau cel mai des de acest tip de discurs. Printre aceștia au fost: președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, președintele Partidului Politic „ȘOR” (PP „ȘOR”), Ilan Șor și vicepreședinta acestuia, Marina Tauber, președintele Partidului Comunistilor din Republica Moldova (PCRM), Vladimir Voronin, președintele Partidului Nostru (PN), Renato Usatîi și alții. În același timp, activistul religios Ghenadie Valuță, pastorul Vasile Filat și Înalt Preasfințitul (ÎPS) Mitropolitul Vladimir au fost implicați în cele mai multe cazuri de discurs de ură în context religios.

Situația alarmantă a fost confirmată în anul 2018 și de către Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), care în raportul său privind Republica Moldova constata că domeniul politic joacă un rol important în apariția, amplificarea și răspândirea discursului de ură. De asemenea, ECRI menționa că prejudecățile față de unele grupuri sociale (*LGBT, femei, romi, musulmani*) favorizează promovarea acestui discurs. ECRI atenționa că lipsa de reacție din partea autorităților, mediul online necontrolat, mecanismele ineficiente de sancționare și legislația imperfectă joacă un rol semnificativ în răspândirea urii și a intoleranței în societate².

Astfel, luând în considerare actualitatea problemei abordate și pericolul social pe care îl prezintă, monitorizarea și analiza în continuare a discursului de ură se impune ca o condiție importantă pentru a asigura fundamentul necesar, statistic și factologic, în procesul de prevenire și combatere a acestui fenomen în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova.

1. Asociația „Promo-LEX”, 2018. Discursul de ură și instigarea la discriminare în spațiul public și mass-media din Republica Moldova, pct. 5.1.

2. Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței, 2018. Raportul ECRI privind Republica Moldova, al 5-lea ciclu de monitorizare, pct. 47.

METODOLOGIA

Raportul analizează datele cantitative obținute în cadrul unui efort complex de monitorizare, realizat de Asociația „Promo-LEX” în cadrul proiectului „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de drepturile omului în Republica Moldova – etapa a II-a”, implementat cu suportul financiar al Departamentului Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova.

Metodologia este similară celei utilizate în vederea realizării Raportului pentru anul 2018, cu modificările și ajustările de rigoare. Spre deosebire de metodologia inițială, metodologia de față nu a inclus și componentele de analiză a standardelor naționale și internaționale în domeniu și nici a jurisprudenței, dat fiind faptul că acestea au fost analizate în Raportul pentru anul 2018 și reluarea acestei analize este irelevantă.

Scopul cercetării: Analiza și evaluarea gradului de utilizare a discursului de ură și a instigării la discriminare în spațiul public din Republica Moldova, precum și a modului de reacție și de sancționare de către autorități a acestui tip de discurs.

Pentru analiza activității autorităților și organelor de drept au fost solicitate informațiile de rigoare prin intermediul demersurilor, transmise Consiliului Superior al Magistraturii, Procuraturii Generale și Ministerului Afacerilor Interne, CPPEAE, CEC și CCA.

Dinamica și intensitatea discursului de ură au fost analizate pe baza informațiilor colectate în cadrul procesului de monitorizare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova.

Perioada de monitorizare: 11.01.2019 – 11.04.2019. Pentru anul 2019 a fost decisă divizarea perioadei de monitorizare în două cicluri separate a câte trei luni pentru a asigura acoperirea celor mai importante evenimente politice ale anului, alegerile parlamentare și locale generale.

Monitorizarea a fost realizată de către cinci experți, contractați pentru această activitate. Cazurile identificate au fost raportate pe baza chestionarelor de monitorizare, elaborate pentru prezentul raport. Chestionarele au cuprins o serie de categorii necesare pentru măsurarea și analiza datelor generale, cum ar fi: data publicării cazurilor raportate, categoria de surse, contextul în care se manifestă cazul (politic sau religios), dacă acesta a fost generat de reprezentanții autorităților publice locale sau centrale ș.a.

Chestionarul a cuprins și rubrici relevante pentru analiza nemijlocită a modului de manifestare a discriminării și intoleranței, cum ar fi: criteriul discriminării, sexul și vârsta autorilor discursului de ură, sexul și vârsta persoanelor vizate, grupurile afectate, comentarii care instigă la ură ș.a. Chestionarul a inclus și rubrici pentru analiza cantitativă a unor date, cum ar fi: numărul total de distribuiri și vizualizări ale cazurilor raportate și numărul de preluări ale acestor cazuri în alte surse mass-media.

Obiectul monitorizării: Sursele mass-media din spațiul online, TV, rețele de socializare, platforme cibernetice de stocare și distribuire a informațiilor, evenimente publice, declarații publice ale unor persoane publice, politicieni și figuri religioase.

Strategia de selectare a surselor media: Sursele media au fost selectate pe baza indicatorilor de audiență și a studiilor de măsurare a traficului pe internet, precum și a sondajelor realizate de companiile sociologice. Personalitățile politice și religioase au fost selectate pe baza studiilor și sondajelor sociologice privind încrederea publicului, dar și în funcție de prezența mediatică a acestora (vezi nota de subsol 3)³.

Abordarea teoretică și practică: Pentru analiza și interpretarea datelor a fost selectată abordarea extinsă a conceptului discursului de ură, care include definițiile juridice din legislația națională și internațională, dar și concepte conexe, precum instigarea la discriminare, discurs sexist, homofob, rasist, incitare la violență, amenințare, susținerea ideologiilor bazate pe superioritatea unui grup, defăimarea și insulta publică bazate pe deprecierea sau denigrarea unui grup și promovarea publică a intoleranței.

MASS MEDIA ONLINE	TV	MASS MEDIA RELIGIOASĂ	ONLINE
1. www.actualitati.md	1. Moldova 1	1. www.ortodox.md	1. www.moldovandream.com
2. www.agora.md	2. Prime	2. www.mitropolia.md	2. Times New Moldovan (fb)
3. www.aif.md	3. Publika	3. www.moldovacrestina.md	3. Dodon nu este președintele meu (fb)
4. www.bloknnot-moldova.md	4. Canal 2	4. http://altarulcredintei.md/	4. Nu plaha (fb)
5. www.deschide.md	5. Canal 3	5. www.episcopia-ungheni.md	5. Stiripespuse (fb)
6. www.flux.md	6. Jurnal TV	6. www.ephbalti.md	
7. www.jurnal.md	7. NTV	7. www.aparatorul.md	
8. www.kp.md	8. Accent TV	8. jw.org	
9. www.noi.md	9. RTR Moldova		
10. www.point.md	10. TV8		
11. www.protv.md	11. 10TV		
12. www.realitatea.md	12. TV21		
13. www.sputnik.md	13. Btv.md		
14. www.timpul.md	14. ProTV		
15. www.tv8.md	15. TVC		
16. www.tvrmoldova.md	16. Orhei TV		
17. www.unimedia.info			
18. www.telegraph.md			
19. www.publika.md			
20. www.orheitv.md			
21. www.tvc.md			

NOTĂ: în vederea uniformizării limbajului, raportul operează cu noțiunea generică de discurs de ură, care include următoarele forme și noțiuni conexe și derivate, precum incitare la violență, amenințare, instigare la discriminare, discurs rasist, antisemit, homofob, sexist și infracțiuni motivate de prejudecată.

3. Lista surselor a fost ajustată pe parcurs, în funcție de constatările făcute în timpul monitorizării. În perioada monitorizării unele pagini de Facebook, cum sunt: Times New Moldovan, Dodon nu este președintele meu, Stiripespuse au fost șterse de administrația Facebook.

1 EVOLUȚII

În capitolul de față vom prezenta actualizările și evoluțiile la nivel de standarde internaționale, legislație națională, dar și politici publice, care au fost identificate în perioada dintre Raportul pentru anul 2018 și cercetarea actuală. Situația generală a standardelor internaționale, naționale și a politicilor publice care se referă direct sau indirect la discursul de ură și la instigarea la discriminare a fost reflectată în Raportul pentru anul 2018, din acest motiv în prezentul raport nu vom repeta analiza acestora.

Discursul de ură este definit diferit atât pe plan național, cât și internațional. Una dintre cele mai complexe definiții a fost oferită de Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței. Astfel, Recomandarea generală de politici nr. 15 stabilește:

„Discursul de ură reprezintă utilizarea uneia sau mai multor forme de exprimare, și anume – susținerea, promovarea sau incitarea, în orice formă, a denigrării, urii sau defăimării unei persoane sau unui grup de persoane, la fel ca și hărțuirea, insultarea, stereotipizarea negativă, stigmatizarea sau amenințarea unei persoane sau unui grup de persoane și orice justificare a acestor forme de exprimare, care au la bază o listă non-exhaustivă de criterii, cum ar fi rasa, culoarea, limba, religia sau convingerile, descendența, naționalitatea, originea etnică, vârsta, dizabilitatea, sexul, genul, identitatea de gen, orientarea sexuală sau alte particularități.”⁴

Considerăm că pentru moment aceasta este cea mai amplă și mai completă definiție a discursului de ură și urmează să raportăm la ea toate cazurile identificate în prezentul raport.

EVOLUȚII PE PLAN INTERNAȚIONAL

La 27.03.2019, Comitetul de Miniștri al statelor membre ale Consiliului Europei a adoptat Recomandarea M/Rec (2019)1 privind prevenirea și combaterea sexismului⁵.

Ca răspuns la mișcarea internațională împotriva hărțuirii și violenței sexuale **#MeToo** și la alte mișcări recente care au sporit gradul de conștientizare a persistenței sexismului în societate, Comitetul de Miniștri a adoptat această recomandare pentru a stopa sexismul, care astfel ajunge pentru prima dată a fi definit într-un instrument juridic special.

Recomandările prezintă o listă comprehensivă de măsuri și domenii în care apare sexismul, de la publicitate și mass-media până la ocuparea forței de muncă, justiție, educație și sport.

4. [ECRI, 2015, Recomandarea de politică generală nr. 15 privind combaterea discursului de ură](#), pct. 9.
5. [CoE, 2019, Recomandarea M/Rec \(2019\)1 privind prevenirea și combaterea sexismului](#).

Recomandarea mai stabilește că sexismul este o manifestare a unei inegalități istorice de putere între femei și bărbați, ceea ce duce la discriminare și împiedică realizarea deplină a femeilor în societate. Potrivit acesteia, sexismul este susținut de stereotipurile de gen care afectează femeile și bărbații și este legat de violența împotriva femeilor și fetelor, astfel încât sexismul care are loc zi de zi face parte dintr-un proces continuu de violență, creând un climat de intimidare, teamă, discriminare, excludere și insecuritate, care limitează oportunitățile și libertatea.

Recomandarea M/Rec (2019)1 din 27.03.2019 propune următoarea definiție a sexismului:

- ☞ „Orice act, gest, reprezentare vizuală, cuvinte spuse sau scrise, practică sau comportament bazate pe ideea că o persoană sau un grup de persoane este inferioră/inferior din cauza sexului, care apar în sfera publică sau privată, online sau offline, ce urmăresc scopul ori au ca efect:
- i. încălcarea demnității sau a drepturilor inerente unei persoane ori unui grup de persoane;
 - ii. provocarea vătămarilor sau prejudiciilor de ordin fizic, sexual, psihologic sau socioeconomic, precum și a suferințelor unei persoane sau unui grup de persoane;
 - iii. crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator;
 - iv. constituirea unor bariere în calea autonomiei și realizării depline a drepturilor omului de către o persoană sau un grup de persoane;
 - v. menținerea și consolidarea stereotipurilor de gen”.

Reglementarea sexismului la nivel de standarde internaționale este de o importanță majoră. Aceasta reprezintă în primul rând o recunoaștere a problemei, care odată cu dezvoltarea domeniului online și a rețelilor de socializare a luat o turnură periculoasă, sexismul devenind una dintre cele mai frecvente forme de manifestare a intoleranței. Aceste constatări se confirmă și prin rezultatele Raportului pentru anul 2018, potrivit căruia femeile sunt al doilea cel mai afectat grup în discursurile de ură, după persoanele LGBT⁶. În al doilea rând, aceasta va permite statelor să reglementeze la nivel național mai concret și mai eficient faptele și domeniile legate sau afectate de sexism. În acest sens, menționăm că în Raportul pentru anul 2018 a fost identificată o lacună în Legea cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați nr. 5/2006, care conține o definiție a limbajului sexist, fără însă a defini propriu-zis sexismul. Considerăm că, odată cu adoptarea Recomandării M/Rec (2019)1, această lacună poate fi înlăturată, iar legea în discuție poate fi completată cu definiția sexismului.

EVOLUȚII PE PLAN NAȚIONAL

În perioada de referință nu au fost constatate evoluții majore la nivel de legislație sau de politici naționale. Am putea menționa totuși că la 10.12.2018, Președintele Parlamentului, Andrian Candu, care exercita atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în temeiul Avizului Curții Constituționale nr. 5 din 10 decembrie 2018, a promulgat Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova⁷.

Președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, a refuzat să promulge această lege pe motiv că documentul aprobat de Parlament ar îngredi dreptul la libera exprimare⁸.

6. Asociația „Promo-LEX”, 2018, Discursul de ură și instigarea la discriminare în spațiul public și mass-media din Republica Moldova, figura 6.

7. Decret nr. 992 din 10.12.2018 cu privire la promulgarea Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova.

8. <https://agora.md/stiri/51377/igor-dodon-refuza-sa-promulge-noul-cod-al-audiovizualului>

Codul serviciilor media audiovizuale vine să înlocuiască Codul audiovizualului nr. 260 din 27.07.2006 și reprezintă actul normativ de bază în domeniul audiovizualului.

Codul, la articolul 1, definește discursul de ură:

- ☞ „Discurs care incită la ură – mesaj care propagă, incită, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală.”

Deși această definiție este relativ mai bună decât cea formulată în Legea cu privire la libertatea de exprimare nr. 64/2010⁹ și include o serie de criterii protejate noi, printre care și orientarea sexuală, totuși lista de criterii este închisă și exclude alte grupuri sociale de la protecție. În același timp, comparând această definiție cu cea oferită de ECRI, citată anterior (vezi p. 8), constatăm că Codul serviciilor media audiovizuale reglementează mult prea îngust discursul de ură, în comparație cu standardele internaționale, dar și cu situația de facto, care arată că discursul de ură se manifestă în mai multe forme și modalități decât cele incluse în definiție.

Codul, la articolul 11, stabilește interdicția expresă a programelor audiovizuale susceptibile de a propaga, a incita, a promova sau a justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală.

Codul conține o prevedere separată la articolul 18, care se referă la egalitate:

- ☞ „1. Furnizorii de servicii media promovează în activitatea acestora principiul egalității între femei și bărbați.
- 2. La difuzarea programelor audiovizuale, furnizorii de servicii media respectă principiul egalității între femei și bărbați.
- 3. Este interzisă utilizarea limbajului sexist și a scenelor de violență și comportament degradant față de femei și bărbați în serviciile media audiovizuale.”

În ansamblu, în ceea ce privește egalitatea, nediscriminarea și combaterea discursului de ură, Codul oferă mai multă protecție și mai multe garanții în comparație cu legislația precedentă. Cu toate acestea, modul limitativ al reglementării discursului de ură lasă loc de interpretare și face posibil ca anumite forme ale discursului de ură să rămână nesancționate.

În plus, ținând cont de practica precedentă a Consiliului Coordonator al Audiovizualului, rămân mai multe neclarități în ceea ce privește mecanismele de monitorizare și identificare a cazurilor de discurs de ură, sexism sau încălcare a principiilor egalității de gen. Mai mult decât atât, Codul, deși reglementează la articolul 18 egalitatea de gen și interzice utilizarea limbajului sexist, nu stabilește sancțiuni pentru încălcarea acestei norme, fapt care trezește nedumeriri privind eficiența acestor prevederi.

⁹ „Discurs care incită la ură – orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță.” (Articolul 2)

2 REACȚIA AUTORITĂȚILOR LA DISCURSUL DE URĂ

Sistemul internațional al drepturilor omului oferă diferite instrumente și mecanisme pentru combaterea discriminării, de la educație la sancțiuni, de la politici publice la susținerea comunităților afectate. Acest capitol oferă o analiză a reacției și a sancțiunilor aplicate de autorități în cazurile de discurs de ură și instigare la discriminare, survenite în perioada monitorizării.

În vederea analizei modului de reacție la cazurile de discurs de ură au fost expediate demersuri către instituțiile de stat abilitate cu atribuții de prevenire sau sancționare a discriminării și a faptelor motivate de ură, și anume: CPPEDAE, MAI, Procuratura Generală, CEC și CCA. De asemenea, au fost analizate informațiile disponibile publicului referitoare la discursul de ură de pe paginile web ale acestor instituții.

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

Potrivit informației oferite de CPPEDAE, în perioada 11.01.2019 – 11.04.2019 Consiliul a înregistrat două plângeri privind pretinsa instigare la discriminare.

În prima Decizie, nr. 8/19 din 22 februarie 2019, s-a invocat o pretinsă instigare la discriminare pe criteriul de etnie, prin utilizarea expresiei „румынские цыгане”¹⁰ în titlul articolului care relatează despre unele scheme de furt, publicat pe pagina www.vedomosti.md.

Consiliul a menționat că trebuie evitate exprimările care ar putea duce, direct sau indirect, la perpetuarea stereotipurilor, stigmatizarea sau marginalizarea unor persoane sau grupuri de persoane. Consiliul a notat că utilizarea etniei în contextul descrierii unor evenimente negative nu este altceva decât evidențierea statutului de minoritar în baza originii etnice și servește drept temei pentru luarea unor decizii cu impact disproporționat asupra membrilor comunității minoritare vizate, care nu au nicio legătură cu activitatea infracțională.

Consiliul a decis că evidențierea etniei, în contextul relatărilor despre evenimente sau acțiuni negative, instigă publicul la discriminarea grupului vizat și promovează stereotipurile etnice¹¹.

10. „țigani români” (nota trad.).

11. CPPEDAE, Decizia nr. 8/19 din 22 februarie 2019.

Într-o altă Decizie, nr. 02/19 din 19 martie 2019, Consiliul a examinat plângerile împotriva portalului de știri www.deschide.md, ce a publicat două articole în care a admis un limbaj discriminatoriu pe criteriu de etnie la adresa persoanelor de etnie găgăuză. La 12 ianuarie 2018 jurnalistul Vadim Vasiliu a scris un articol intitulat „Separatiștii din Găgăuzia vor un nou referendum. Ce poate face Chișinăul?”. Jurnalistul a utilizat în articol un cuvânt jignitor la adresa găgăuzilor: „separatiști”. Articolul se încheie cu fraza: „Chișinăul a mers în întâmpinarea Comratului, dar Comratul și-ar dori mai mult. Doar dă-le ceva și ei își doresc tot”. Prin această expresie jurnalistul a lăsat să se înțeleagă că poporul găgăuz este hapsân.

La 4 ianuarie 2018, pe rețeaua de socializare a portalului de știri www.deschide.md a fost publicat un articol cu titlul „Un găgăuz cu Mercedes a luptat cu arma pentru un loc de parcare în Parcul Afgan”. Consiliul a decis că faptele descrise reprezintă instigare la discriminare pe criteriul de etnie¹².

Potrivit informațiilor oferite de Consiliu, în aceeași perioadă au fost recepționate cinci plângeri privind publicitatea sexistă. În cauzele 05/19, 06/19 și 16/19 Consiliul a constatat instigare la discriminare prin intermediul publicității sexiste, iar celelalte două cauze sunt încă în curs de examinare.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Potrivit informației oferite de MAI, în perioada 11.01.2019 – 11.04.2019 nu au fost recepționate plângeri și nici inițiate procese penale sau contravenționale privind cazurile de instigare la ură sau la discriminare.

PROCURATURA GENERALĂ

Potrivit informației oferite de Procuratura Generală (PG), în perioada 11.01.2019 – 11.04.2019 nu au fost recepționate plângeri și nici inițiate procese penale sau contravenționale privind cazurile de instigare la ură sau la discriminare.

CONSILIUL COORDONATOR AL AUDIOVIZUALULUI

Potrivit informației oferite de CCA, în perioada 11.01.2019 – 11.04.2019 Consiliul nu a recepționat plângeri și nici nu a inițiat note de autosesizare privind eventualele cazuri de instigare la ură sau la discriminare.

COMISIA ELECTORALĂ CENTRALĂ

CEC nu a răspuns la demersul Asociației „Promo-LEX” privind oferirea informațiilor despre examinarea unor eventuale cazuri de instigare la ură sau la discriminare în perioada 11.01.2019 – 11.04.2019.

AVOCATUL POPORULUI

Potrivit informației oferite de Avocatul Poporului, în perioada 11.01.2019 – 11.04.2019 nu au fost recepționate plângeri și nici inițiate note de autosesizare privind cazurile de instigare la ură sau la discriminare.

¹² CPPEDAE, Decizia nr. 02/19 din 19 martie 2019.

În Republica Moldova, discursul de ură rămâne în mare parte nesancționat, deși, așa cum au arătat rezultatele monitorizării din Raportul pentru anul 2018, în spațiul public și în mass-media apar în medie câte două cazuri noi pe zi. Autoritățile nu reacționează la discursul de ură, în afară de CPPEDAE, unica instituție națională care examinează și sancționează sistematic instigarea la discriminare și la alte forme de intoleranță exprimate public.

3

DINAMICA, TENDINȚELE ȘI GRUPURILE AFECTATE DE DISCURSUL DE URĂ

Raportul pentru anul 2018 a oferit o viziune generală asupra dinamicii și a tendințelor de manifestare a discursului de ură și a instigării la discriminare în Republica Moldova. Potrivit acestuia, au fost înregistrate în total 457 de cazuri de discurs de ură, dintre care 89 reprezentau comentarii la diverse știri și evenimente, iar 368 reprezentau nemijlocit cazurile de discurs de ură și promovare a intoleranței în mass-media, online și în cadrul unor evenimente publice.

Potrivit raportului, autori ai discursului de ură erau în marea majoritate a cazurilor bărbații, raportul fiind de 88% (bărbați) la 12% (femei). Cel mai des, discursul de ură era utilizat de persoanele cu vârsta cuprinsă între 35 și 50 de ani, urmate de cele de peste 50 de ani. Cel mai rar, acest discurs era utilizat de persoanele tinere, de până la 35 de ani. Cele mai afectate de discursul de ură erau persoanele de 35–50 de ani, urmate de tinerii până la 35 de ani și persoanele de peste 50 de ani.

Rezultatele monitorizării arătau că cel mai des discursul de ură se manifesta în context politic (42%) și religios (40%). Criteriile cele mai frecvente erau orientarea sexuală (154 de cazuri), sexul/genul (70 de cazuri), apartenența politică (60 de cazuri), opinia (46 de cazuri), religia sau convingerile (37 de cazuri), naționalitatea (36 de cazuri), originea etnică (20 de cazuri), dizabilitatea (18 cazuri) ș.a. În aceeași ordine de idei, cele mai afectate grupuri erau LGBT, femeile, politicienii și simpatizanții acestora, unioniștii, musulmanii, persoanele cu dizabilități, românii și vorbitorii de limba română, romii, migrantii, evreii, jurnaliștii ș.a.

Prezentul capitol oferă o analiză a dinamicii și a tendințelor, similară celei menționate mai sus, fundamentată pe rezultatele monitorizării din perioada de referință. Analiza reflectă atât aspectul cantitativ (numărul de cazuri, numărul de surse, autorii), cât și modul de manifestare a discursului de ură (forme de exprimare, tendințe, impact). Capitolul de față va oferi și o analiză comparativă a datelor curente cu cele incluse în Raportul pentru anul 2018. Spre deosebire de Raportul pentru anul 2018, în prezenta cercetare nu au fost incluse separat comentariile care instigă la ură. Comentariile au fost analizate exclusiv în contextul cazurilor raportate, din motiv că acestea nu pot fi considerate episoade independente de discursul de ură și trebuie analizate doar în context cu sursa care le-a generat.

Informațiile și statisticile prezentate în acest capitol reflectă datele colectate în procesul de monitorizare și nu au pretenția de a oferi un tablou absolut sau complet. Acest lucru e aproape imposibil dat fiind spațiul de monitorizare atât de larg și complex. Acest capitol oferă o viziune aproximativă asupra volumului discursului de ură în spațiul public, a modului în care se manifestă, a persoanelor sau grupurilor care îl utilizează și a celor afectați în limitele informațiilor colectate.

TENDINȚE GENERALE

Pe parcursul a trei luni de monitorizare (11.01.19 – 11.04.19), au fost identificate și raportate cazuri care se referă la cele mai diferite forme de discurs: exprimări verbale, opinii scrise, imagini, secvențe video, discursuri în cadrul evenimentelor publice, pancarte, postări pe rețelele de socializare.

NUMĂRUL DE CAZURI IDENTIFICATE ȘI NUMĂRUL DE SURSE CARE LE-AU DISTRIBUIT

319

Cazuri de discurs de ură

627

Surse care au distribuit discursul de ură

În total, în perioada monitorizării au fost identificate 319 cazuri de discurs de ură, exprimate în mass-media, la evenimente publice, pe rețele de socializare și pe alte platforme online. Numărul total de cazuri identificate se referă atât la discursul de ură, cât și la cazurile de instigare la violență, la sexism, la rasism, instigare la discriminare și la promovarea publică a stereotipurilor și prejudecăților.

Rezultatele monitorizării arată tendințe îngrijorătoare comparativ cu cele din anul 2018, când au fost identificate 368 de cazuri în șase luni. Creșterea este de circa 83%. Dacă Raportul pentru anul 2018 anunța o statistică medie de două cazuri noi de discurs de ură pe zi, atunci rezultatele prezentei cercetări arată că această cifră este în creștere și se ridică în medie la 3,5 cazuri noi pe zi.

Cele 319 cazuri identificate au fost distribuite de un număr total de 627 de surse. Acestea se referă la mass-media online, platforme informaționale și TV. Cifra de 627 nu are pretenția de a prezenta lista exhaustivă a surselor care au distribuit discursul de ură, ci mai degrabă este o cifră orientativă. Știrile sau evenimentele publice de rezonanță sunt, de obicei, preluate de un număr mare de surse, în special mass-media, astfel încât cifra reală ar putea fi cu mult mai mare.

CATEGORII GENERALE DE SURSE

199

MEDIA ONLINE

67

REȚELE DE SOCIALIZARE

Cele mai multe cazuri au fost identificate în articolele scrise, de obicei știri sau opinii de autor. Au fost raportate și cazurile identificate în cadrul emisiunilor TV, în interviuri și postări pe rețelele de socializare ale unor personalități publice.

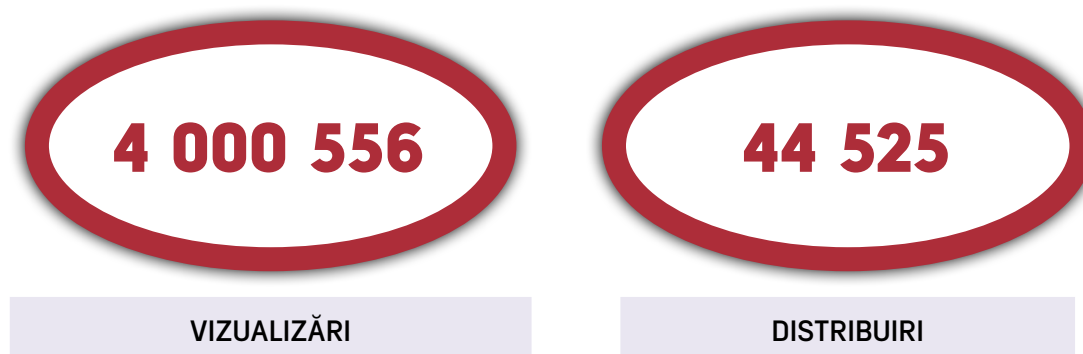
O atenție specială a fost acordată evenimentelor publice. Au fost monitorizate 24 de evenimente publice, dintre care în nouă cazuri au fost identificate diverse forme de incitare la ură sau de instigare la discriminare.

CATEGORII SPECIALE DE SURSE

Platformele online reprezintă un mediu prolific pentru manifestarea diferitor forme de intoleranță. Media, rețelele sociale și portalurile de stocări video sunt sursele care răspândesc cel mai des ura și discriminarea, în comparație cu televiziunea și presa scrisă, unde acestea se întâlnesc mai rar.

REZONAȚA PUBLICĂ

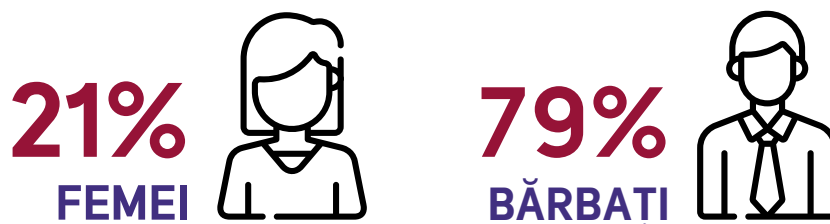

Cifra totală de vizualizări ale cazurilor identificate se ridică la 4 000 556 sau în medie peste 43 962 de vizualizări pe zi. Aceste cifre sunt duble față de indicii identificați în Raportul pentru anul 2018, dacă calculăm datele proporțional cu perioadele de monitorizare. Aceasta înseamnă că rezonanța discursului de ură în anul 2019 s-a majorat considerabil și ar putea ajunge la un public cu mult mai mare și, respectiv, ar putea afecta mai multe persoane. Numărul de vizualizări a fost calculat pe baza informațiilor publice oferite de paginile web ale instituțiilor media, rețelele de socializare și alte platforme online. Audiența cazurilor identificate în cadrul emisiunilor televizate este imposibil de determinat, întrucât unele surse online nu oferă date despre vizualizări, astfel încât numărul real al acestora este cu mult mai mare.

Autori ai discursului de ură sunt în marea majoritate a cazurilor bărbații, raportul fiind de 79% (bărbați) la 21% (femei).

FIGURA 1

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN FUNCȚIE DE SEXUL AUTORULUI

Cifra se referă doar la situațiile în care discursul a provenit de la o persoană fizică care a putut fi identificată. Rezultatele sunt similare cu cele identificate în Raportul pentru anul 2018, înregistrându-se aceleași tendințe, cu mențiunea că spre deosebire de anul 2018, în perioada monitorizată a crescut numărul femeilor care utilizează discursul de ură (de la 12% la 21%), în timp ce numărul bărbaților la acest capitol este în scădere (de la 88% la 79%).

În ceea ce ține de vârsta autorilor, cel mai des retorica intolerantă a fost utilizată de persoanele cu vârsta cuprinsă între 35 și 50 de ani (48%), urmate de cele de peste 50 de ani (41%). Cel mai rar acest discurs este utilizat de persoanele tinere, de până la 35 de ani (11%).

FIGURA 2

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTA AUTORULUI

Raportul pentru anul 2018 arată că majoritatea covârșitoare a cazurilor proveneau de la persoane cu vârsta între 35 și 50 de ani (66%). Prezenta cercetare arată că raportul între categoriile de vârstă „35 – 50” și „mai mult de 50” este aproape egal, de 48% și, respectiv, 41%. Aceasta presupune că persoanele de peste 50 de ani utilizează tot mai des discursul de ură în spațiul public, iar cele cu vârsta între 35 și 50 de ani îl utilizează mai rar.

Trebuie să luăm în considerare că discursul de ură provine cel mai frecvent de la politicieni, reprezentanți ai cultelor religioase și jurnaliști. Astfel, discursurile mai radicale cu elemente de ură, discriminare sau intoleranță sunt utilizate preponderent de persoanele de vârstă medie sau înaintată și mai puțin de cei tineri, care manifestă în general un grad mai mare de toleranță.

NOTĂ. Vârsta persoanelor care au provocat discursul de ură a fost calculată doar în cazurile când aceste date au putut fi identificate (în 124 de cazuri).

FIGURA 3

DISTRIBUIREA DISCURSULUI DE URĂ ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTA PERSOANEI AFECTATE

Cel mai afectat de discursul de ură este grupul de vârstă 35 – 50 de ani, urmat de tinerii până la 35 de ani și de persoanele de peste 50 de ani. Deși tendințele generale se mențin, datele obținute în prezenta cercetare atestă o creștere a numărului cazurilor de discurs de ură care afectează persoanele cu vârsta până la 35 de ani (14% în 2018 vs 20% în 2019) și cele de peste 50 de ani (9% în 2018 vs 16% în 2019).

NOTĂ. Vârsta persoanelor care au fost afectate de discursul de ură a fost calculată doar în cazurile când aceste date au putut fi identificate (în 137 de cazuri).

Domeniile în care se manifestă discursul de ură sunt diferite și depind de context, circumstanțe, profilul autorilor, subiectele vizate ș.a.

FIGURA 4

Spre deosebire de anul 2018, cercetarea curentă arată o descreștere semnificativă a numărului de cazuri de discurs de ură care apar în context religios (19% în 2019 vs 40% în 2018) și, respectiv, o creștere ușoară a cazurilor care apar în context politic (67% în 2019 vs 42% în 2018). Acest fapt ar putea fi explicat prin mai multe cauze. Una din acestea ar fi campania electorală în legătură cu alegerile parlamentare din 24.02.2019, care a dus la creșterea numărului de discursuri politice în spațiul public. O altă cauză ar putea fi și critica dură din ultimii ani a Bisericii Ortodoxe pentru implicarea în activitățile politice și electorale.

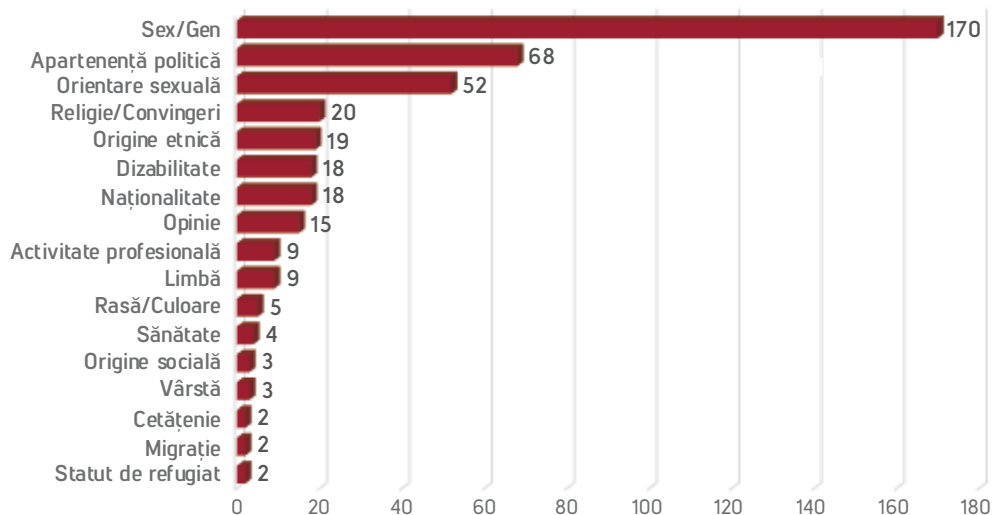
În categoria „Altele” se includ relațiile și subiectele de pe agenda publică care nu se referă nici la domeniul politic, nici la cel religios. Acestea pot fi sărbători naționale, dezbateri și discuții pe teme actuale în societate, conflicte între diverse grupuri sociale, evenimente publice.

Cele mai frecvente criterii care stau la baza discursului de ură și a instigării la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova sunt aceleași care au fost identificate în Raportul pentru anul 2018: sexul/genul, orientarea sexuală și apartenența politică. Aceste date reflectă în esență atmosfera generală din societate, care este puternic dezbinată pe motive politice, geopolitice, lingvistice și religioase.

Totuși, în perioada actuală de monitorizare se atestă deosebiri esențiale în ceea ce privește distribuția acestor criterii. Dacă în anul 2018 orientarea sexuală era de departe cel mai frecvent criteriu utilizat, atunci în 2019 acesta a scăzut considerabil, în timp ce a fost identificat cel mai des criteriul de sex/gen. Mai mult decât atât, criteriul orientării sexuale a fost devansat și de criteriul apartenenței politice, care ocupă al doilea loc în acest top.

FIGURA 5

CRITERIILE CARE AU STAT LA BAZA DISCURSULUI DE URĂ

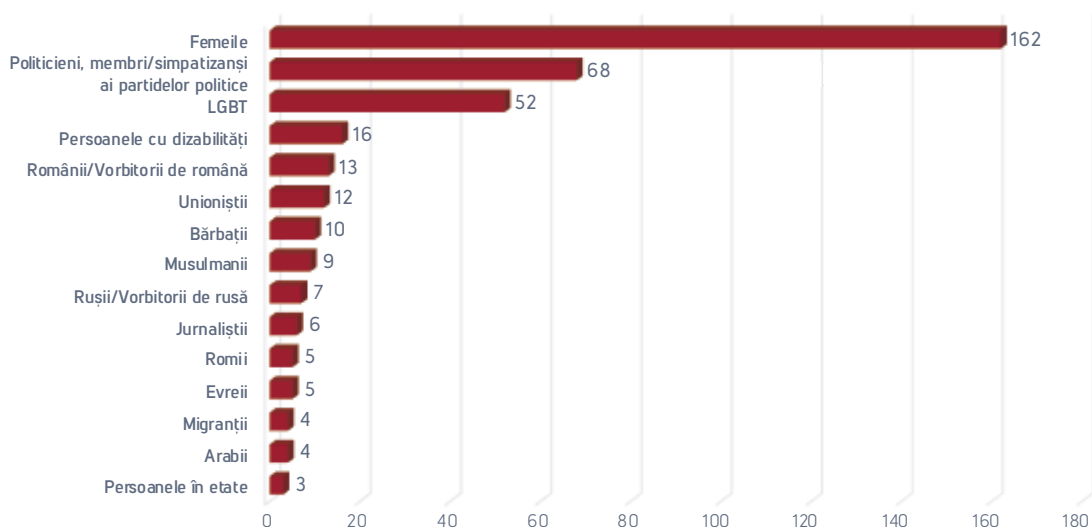

Schimbările din această listă pot fi explicate prin influența campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 24.02.2019 asupra agendei publice, lăsând pe planul doi alte subiecte care au contat mult în perioada monitorizării din anul 2018, cum ar fi unionismul sau evenimentele comunității LGBT.

O altă cauză ar putea fi și faptul că perioada monitorizării actuale nu a acoperit evenimentele din campania anuală a comunității LGBT, în special Marșul Solidarității „Sunt OK” și „Marșul Familiei”, care reprezintă un contraeveniment desfășurat de diverse grupuri și organizații religioase, ca răspuns la marșul organizat de comunitatea LGBT. Decalajul între cazurile identificate pe criteriul de sex/gen și celelalte criterii este foarte mare. În mare parte, această situație a fost influențată de utilizarea masivă a discursurilor bazate pe stereotipuri și prejudecăți legate de femei și bărbați, dar și de un număr foarte mare de articole media care utilizează expresii sau imagini sexiste, fapt care nu a fost remarcat la un nivel atât de mare în anul 2018.

Amplificarea discursurilor bazate pe prejudecăți și stereotipuri de gen a dus subsecvent la creșterea intoleranței și a discriminării față de femei, care a devenit cel mai afectat grup în acest sens, în comparație cu anul 2018, când grupul LGBT era vizat cel mai des. Este alarmant faptul că deși perioada actuală de monitorizare a durat trei luni, adică a fost de două ori mai mică decât în anul 2018, numărul cazurilor de discurs de ură care afectează femeile aproape s-a triplat, iar în ce privește o bună parte din celelalte grupuri (politicieni și simpatizanți politici, bărbați, persoane cu dizabilități, jurnaliști, români, ruși, romi ș.a.), numărul a rămas aproximativ același, cu mici micșorări sau majorări.

FIGURA 6

GRUPURILE AFECTATE DE DISCURSUL DE URĂ

Aceste tendințe sunt destul de grave și demonstrează că discursul de ură, manifestat în cele mai diverse forme, se amplifică, devenind un instrument tot mai frecvent utilizat atât de politicieni, cât și de către media.

GRUPURI AFECTATE

Raportul pentru anul 2018 a scos în evidență faptul că intoleranța exprimată în spațiul public afectează un spectru foarte larg de grupuri sociale, dar cel mai des sunt afectate grupul LGBT, femeile, politicienii și simpatizanții acestora, unioniștii, musulmanii și persoanele cu dizabilități.

Rezultatele monitorizării pentru anul 2019 confirmă, în mare parte, statisticile identificate în anul 2018, cu anumite variații de poziții. Femeile sunt cel mai afectat grup, urmate de politicieni și simpatizanții acestora. Grupul LGBT rămâne printre cele mai discriminate grupuri, însă în scădere față de anul 2018, alături de musulmani și unioniști, care la fel înregistrează tendințe de scădere.

FEMEILE

În majoritatea covârșitoare a cazurilor, intoleranța față de femei a fost manifestată prin exprimări sau imagini sexiste, apelul la stereotipuri și prejudecăți de gen și clișee legate de rolurile sociale ale femeilor în societate. În context politic sunt utilizate frecvent comparațiile bazate pe prejudecăți pentru a denigra sau a ridiculiza oponentul. Sexismul în spațiul public și în mass-media este utilizat și exprimat prin cele mai diferite forme și modalități. În multe cazuri au fost identificate exprimări sexiste care exploatează imaginea femeii ca obiect sexual.

Portalul Sputnik Moldova a utilizat cel mai des această formă de sexism în materialele sale, care în cele mai multe cazuri încep chiar de la titlu:

- „Ах, эти ножки!: гибкая балерина свела с ума любителей балета – видео”¹³
- „Покоряя Америку – горячая красotka из Молдовы стала лицом модного бренда”¹⁴
- „Разделась и огорчила поклонников: Анна Курникова опозорилась в Сети – видео”¹⁵
- „Imagini incendiare: O blondă focoasă a distrus o mașină de lux cu un topor – video”¹⁶
- „Пухлые губы и впечатляющий бюст: для чего полячка потратила уйму денег – фото”¹⁷
- „Moldoveanca Cristina Ich arată demențial de sexy – jură că nu are operații estetice – foto”¹⁸
- „Vulgară sau provocatoare: Anna Lesko cu sânii la vedere – foto”¹⁹
- „O brunetă focoasă a lăsat fără cuvinte internații: imagini incendiare – video”²⁰

Fiecare din aceste titluri exploatează corpul femeii în calitate de obiect sexual pentru a atrage atenția publicului și a crește numărul de accesări sau aprecieri ale știrilor, iar majoritatea sunt însoțite suplimentar de imagini cu femei semidezbrăcate sau în ipostaze provocatoare și erotice.

O altă categorie de exprimări discriminatorii se referă la stereotipurile de gen, combinate cu imagini care exploatează femeia ca obiect sexual. Astfel, într-un articol publicat pe pagina de știri www.publika.md la 27.03.2019 se vorbește despre un studiu al Organizației Mondiale a Sănătății care se referă la excesul de greutate în rândul femeilor de la 10 la 19 ani. Deși știrea este despre o cercetare privind supraponderalitatea fetelor și femeilor, este intitulată „STUDIU: Fetele din Republica Moldova sunt cele mai suple femei din lume” și conține o imagine sexistă²¹.

Sursă imagine: www.publika.md

-
13. „Ah, ce piciorușe! Această suplă balerină a scos din minți toți iubitorii de balet – video” (nota trad.), <https://ru.sputnik.md/videoclub/20190405/24740981/video-balet-super-truk.html>
 14. „Cucerind America – o tânără hot din Moldova a devenit fața unui brand de modă” (nota trad.), <https://ru.sputnik.md/society/20190401/25348761/goryachaya-krasotka-moldova-litso-modnogo-brenda.html>
 15. „S-a dezbrăcat și și-a dezamăgit fanii: Anna Kournikova s-a făcut de răs pe internet – video” (nota trad.), https://ru.sputnik.md/world_sports/20190329/25320675/Razdelas-i-ogorchila-poklonnikov-Anna-Kurnikova-opozorilas-v-Seti-video.html
 16. <https://sputnik.md/video/20190317/25182062/blonda-masina-lux-topor-video.html>
 17. „Buze pline și un bust impresionant: pentru ce o poloneză a dat un pumn de bani – foto” (nota trad.), https://ru.sputnik.md/world_society/20190316/25175629/potratila-kuchu-deneg-htoby-stat-Barbie-foto.html
 18. <https://sputnik.md/society/20190301/24828547/arata-demential-de-sexy-Moldoveanca-Cristina-Ich-jura-ca-nu-are-operatii-estetice.html>
 19. <https://sputnik.md/society/20190217/23719308/Vulgar-sau-provocatoare-Anna-Lesko-cu-snii-la-vedere--Foto.html>
 20. <https://sputnik.md/society/20190203/24487238/brunea-focoasa-internauti-imagini-incendiare.html>
 21. https://www.publika.md/studiu-fetele-din-republica-moldova-sunt-cele-mai-suple-femei-din-lume_3038011.html

O altă știre, publicată pe pagina www.publika.md la 27.03.2019, conține o listă expresă de prejudecăți și stereotipuri despre femei. Știrea vorbește despre comportamentele femeilor, care sunt neînțelese de către bărbați, cum ar fi:

- *Cum pot să vorbească la telefon și să-și facă unghiile în același timp.*
- *De ce le ia atât de mult să-și cumpere o rochie și atât de puțin să cheltuiască 2.000 de lei.*
- *De ce prietenele lor cele mai bune știu întotdeauna mai multe decât bărbații cu care fac dragoste.*
- *De ce țin morțiș să-și ia carnet de conducere.*
- *Ce le determină să-și schimbe brusc culoarea părului și apoi să se enerveze pe partenerii lor că nu au remarcat asta.*
- *De ce vor să se mărite.*

Deși articolele care utilizează titluri, exprimări sau imagini sexiste abundă în media, au fost identificate și alte forme de instigare la discriminare și promovare a prejudecăților față de femei.

Pe 09.04.2019, șeful CCA, Dragoș Vicol, în cadrul unei ședințe, a declarat:

- *„Dacă doamnele nu reușesc, măcar televiziunile să fie independente”²²*

Exprimarea șefului CCA face aluzie la prejudecățile că femeile nu pot fi independente financiar și astfel sunt inferioare bărbaților.

O altă exprimare sexistă a fost utilizată de portalul Deschide.md, care la 02.04.2019 a publicat o știre despre negocierile privind formarea unei coaliții parlamentare:

- *„Ei știau că propunerea lor nu va fi luată în seamă de celelalte fracțiuni, dar... surpriză (!) – blonda lui Șor a dat buzna peste ei, chipurile ca să discute despre «pachetul antioligarhic»”²³*

Sursă imagine: pagina de Facebook „Lida Zaitseva”

Într-o imagine postată la 22.03.2019 pe pagina de Facebook „Lida Zaitseva”, Președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, apare într-o imagine discriminatorie, care are scopul de a-l ridiculiza pe șeful statului²⁴. Imaginea face aluzie la președintele Dodon în ipostaza unei prostituate, ridiculizând astfel activitatea politică a acestuia prin asocierea cu femeile depravate.

Jurnalistul Valeriu Reniță, la 21.03.2019, a publicat o postare sexistă la adresa membrilor blocului politic ACUM. Jurnalistul ridiculizează viziunile și politica blocului ACUM, comparându-le cu un presupus tatuaj pe posteriorul Maiei Sandu. Postarea este însoțită de imagini sexiste²⁵.

22. Media Azi, 12.04.2019. „Gluma se îngroasă!”

23. <https://deschide.md/ro/stiri/opinii/46610/ACUM-te-chem-ca-s%C4%83-nu-vii.htm>

24. <https://www.facebook.com/1470761069722513/photos/a.1470768816388405/1494936497304970/?type=3&theater>

25. <https://www.facebook.com/valeriu.renita/posts/3198545360171342>

„Его изнанка разгадывается так же просто, как и тайная татуировка на попке Майи Санду. Поэтому если под эротическими стрингами Майи обнаружится татуировка, то она, скорее всего, будет смахивать на штрих-код.”²⁶

La 15.03.2019, în cadrul emisiunii „Vinerea cu Anatolie Golea” de la postul RTR Moldova, moderatorul a utilizat o expresie care promovează prejudecățile față de femei:

„Создается впечатление, что блок АКУМ – это такая очень красивая невеста, которую все приглашают замуж, а она капризничает, даже не хочет обсуждать эти вопросы.”²⁷

În legătură cu sărbătoarea de 8 Martie și cu Marșul Solidarității, ProTV a publicat o știre în care sunt exprimate o serie de opinii intolerante față de femeile participante la marș:

„Damenii nebuni. Femeile și așa au multe drepturi, ce drepturi mai vor?”²⁸

În total au fost identificate 162 de cazuri de promovare a intoleranței față de femei, majoritatea absolută fiind similare cu cele descrise mai sus. Deși acestea, în marea lor parte, nu sunt agresive și nu incită, de obicei, la violență, totuși promovează prejudecăți care pot duce la discriminarea femeilor în cele mai diverse sfere sociale, la inegalitate de gen și la diminuarea rolului femeii în societate, dar și la perpetuarea imaginii femeii în calitate de obiect sexual, care poate avea ca efect violența de gen și violența sexuală. Numărul exagerat de mare al cazurilor de sexism denotă o problemă gravă în Republica Moldova la capitolul intervenție, prevenire și combatere a discriminării pe bază de gen, dar și o lipsă pronunțată de deontologie jurnalistică a unor portaluri media.

LGBT

Deși ura și discriminarea bazate pe orientarea sexuală și identitatea de gen au scăzut cu circa 30% comparativ cu anul 2018, grupul LGBT rămâne în topul celor mai afectate grupuri, la adresa cărora au fost exprimate unele dintre cele mai agresive și mai violente discursuri, cu mult mai agresive decât cele care au afectat femeile.

Discursul împotriva grupului LGBT este în mare parte cauzat de prejudecățile și de ura față de persoanele homosexuale, catalizat de retorica religioasă conservativă, iar pe alocuri chiar radicală, despre familia și valorile tradiționale, păcat și amoralitate. Această retorică este promovată pe două dimensiuni, cea religioasă, dar și cea politică, ca instrument de manipulare, creare de probleme și pericole false și consolidare a unor grupuri sociale împotriva altora, pentru obținerea dividendelor politice.

26. „Lumea lui lăuntrică se descifrează tot așa de simplu ca și tatuajul secret de pe fundulețul Maiei Sandu. Deci dacă sub bikinii erotici ai Maiei Sandu vom găsi un tatuaj, cel mai probabil el se va asemăna cu un cod de bare.” (nota trad.)

27. „Se creează impresia că Blocul ACUM este ca o zână din povești pe care toți o cer de mireasă, iar ea face nazuri și nici nu vrea să discute despre așa ceva.” (nota trad.), [Realitatea.md live, 15.03.2019, transmisiunea emisiunii „Vineri cu Anatolie Golea”, RTR Moldova.](#)

28. [ProTV, 08.03.2019, Zeci de femei si barbati au marsaluit prin capitala si au cerut ca femeile sa aiba salarii egale cu ale barbatilor](#)

PERSPECTIVA RELIGIOASĂ

Portalurile religioase continuă să publice materiale agresive și discriminatorii la adresa grupului LGBT, asociindu-l cu cele mai negative evenimente și fenomene. La 01.02.2019, portalul apărătorul.md a publicat o știre cu titlul „ÎNDRĂCIREA ACESTEI LUMI... ARE LIMITE PERVERSIUNEA UMANĂ? FACEȚI CUNOȘTINȚĂ – OMUL-CÎINE!”. Știrea originală are la bază o formă satirică despre oamenii care se consideră câini, care însă a fost tradusă fără a păstra componenta umoristică, astfel încât se prezintă un pericol nou pentru omenire – apariția oamenilor-câini, care sunt asociați cu persoanele LGBT:

„Presa slovacă anunță: În Marea Britanie a apărut un nou gen LGBT – omul-cîine. Acestora li se pare că ei sunt cîini, și ei refuză să fie numiți ființe umane. În acest context, e foarte posibil ca mass-media de pretutindeni, peste cîțiva ani să scrie cu entuziasm despre parada oamenilor-cîini, exact precum scriu la moment despre așa-numita «parada egalității» a perversilor homosexuali.”²⁹

Articolul dezumanizează și ridiculizează persoanele LGBT și paradele solidarității, organizate tradițional de aceste comunități în fiecare an.

SPUNE "TATĂ" SAU "MAMĂ"!

Sursă imagine: www.apărătorul.md

Pe data de 16.02.2019, pe portalul apărătorul.md a fost publicată o știre intitulată „FRANȚA INTERZICE CADRELOR DIDACTICE, ÎN TIMPUL ORELOR DE CLASĂ, SĂ FOLOSEASCĂ CUVINTELE «TATĂ» ȘI «MAMĂ», PENTRU A NU OFENSA HOMOSEXUALII”. Articolul prezintă în mod denaturat o știre despre o inițiativă legislativă, în Franța, de a introduce în unele situații termenii „părinte 1” și „părinte 2” în actele oficiale. Aceste situații se referă la familiile cu părinți de același sex, plecând de la considerentul că în Franța deja de mai mulți ani sunt permise căsătoriile între persoanele gay.

Articolul denaturează știrea originală, făcând apel la ridiculizări și prejudecăți față de persoanele LGBT, dar și prezentând inițiativa ca un pericol din partea persoanelor homosexuale, deși era vorba doar de o inițiativă legislativă, utilizând o imagine sugestivă în acest sens³⁰.

29. <https://www.apărătorul.md/indrăcirea-acestei-lumi-are-limite-perversiunea-umana-faceti-cunostinta-omul-ciine>

30. Aparatorul.md, 16.02.2019, Franța interzice cadrelor didactice, în timpul orelor de clasă, să folosească cuvintele „tată” și „mamă”

Portalul [Flux.md](#), pe data de 13.03.2019, a publicat un articol care relatează istoria lui Alfred Kinsey, care – potrivit autorilor – ar fi părintele educației sexuale. Articolul, intitulat *„Educația sexuală și «tatăl» ei, Alfred Kinsey, psihopat, sado-masochist, bisexual, pedofil violator”*, face paralele denigratoare între educația sexuală, amoralitate, LGBT și pedofilie³¹.

Pe 23.03.2019 a avut loc „Marșul pentru viață – unic din prima secundă”, care a reprezentat un eveniment de manifestare a poziției împotriva avorturilor. Unul dintre participanții la marș a declarat:

☛ *„Pentru familie creștină, bărbatul cu soția trebuie să formeze o familie. Nu bărbat cu bărbat, femeie cu femeie. Să nu fie aberațiile astea de genul respectiv. Sunt oameni bolnavi psihic și trebuie tratați corespunzător.”³²*

Un alt participant a susținut că homosexualitatea nu poate fi admisă deoarece nu suntem în Olanda. Acesta a declarat despre băbății olandezi:

☛ *„Majoritatea sunt «gomoseși» (...) cred că le-aș da foc la casă, (...) dacă o să fie persoane de orientare bună, băi, o să prietenesc cu ei. Dar dacă o să fie, să mă scuzați de expresie, «gomoseși», nu o să mai fiu «sosed» cu dâșii.”³³*

PERSPECTIVA POLITICĂ

La 23.01.2019, portalul [Telegraph.md](#) a publicat un articol cu titlul sugestiv *„Un deputat și un consilier municipal din PSRM surprinși făcând baie în aceeași cadă? Împreună cu ei ar mai fi fost un bărbat”*. Titlul este o aluzie la faptul că consilierii PSRM ar fi de orientare homosexuală. Deși însuși faptul orientării sexuale nu reprezintă discurs de ură, modul în care este redată știrea, tenta homofobă și utilizarea homosexualității ca element negativ de asociere pentru a denigra reprezentanții unor partide politice ar putea fi calificate ca instigare la discriminare³⁴.

Sursă imagine: [www.flux.md](#)

31. <http://flux.md/stiri/educatia-sexuala-si-tatal-ei-alfred-kinsey-psihopat-sado-masochist-bisexual-pedofil-violator-educatia-sexuala-i>

32. <https://www.facebook.com/europalibera.org/videos/431039131033598>

33. <https://www.facebook.com/europalibera.org/videos/431039131033598/>

34. [Telegraph.md, „Un deputat și un consilier municipal PSRM surprinși făcând baie în aceeași cadă? Împreună cu ei ar mai fi fost un bărbat”, 23.01.19](#)

Portalul Flux.md, într-o știre din 17.01.2019, ridiculizează relațiile dintre președintele SUA, Donald Trump și liderul nord-coreean Kim Jong-un, prin asocierea acestora cu persoanele LGBT³⁵. Deși știrea vorbește despre o eventuală întâlnire și relațiile diplomatice dintre cei doi lideri, poza face apel la stereotipuri și prejudecăți.

Pe pagina de Facebook „Times New Moldovan”, în timpul campaniei electorale au fost publicate mai multe imagini denigratoare cu caracter homofob. Imaginile utilizau prejudecățile legate de persoanele LGBT și de percepția negativă a acestui grup în societate pentru a ridiculiza sau a defăima unii politicieni, activiști sau simpatizanți politici. Ulterior această pagină a fost ștearsă de administrația Facebook.

În cadrul dezbaterilor electorale din 30.01.2019, candidatul PSRM Alexandr Usatîi a menționat:

Sursă imagine: Pagina de Facebook „Times New Moldova”

„9 мая все прогрессивное человечество в мире отмечает день освобождения от фашистской чумы... вы же что, демонстративно хотите опять нас во что-то втянуть, День Европы будем отмечать, вот еще гей-парады вы устроите в этот день нам (...)”³⁶

Ulterior, portalul AIF.md a publicat o știre cu titlul: „*Может, вы еще гей-парад в День Победы устроите?: Александр Усатый отчитал демократа в Бельцах*”.³⁷

În emisiunea „Dezbateri electorale – Alege liber cu Mariana Rață” din 14.02.2019, răspunzând la o afirmație a oponentului politic că ar fi homosexual, concurentul electoral Ilie Crețu a declarat:

„Sunt gata să trec la detectorul de minciuni, aici la voi în platou, să vă demonstrez că am o orientare normală, sănătoasă, tradițională, dar totodată îi provoc pe domnul Batrîncea și Odnostalco să treacă de asemenea detectorul de minciuni și atunci o să vedem de partea cui este orientarea netradițională.”³⁸

Într-o transmisiune live din 15.02.19, pe pagina sa de Facebook, Renato Usatîi a declarat:

„Когда целуются два представителя мужского пола, то это мерзко, ну согласитесь, а когда целуются две блондинки, блондинка с брюнеткой и так далее, ну май este Doamne ferește chiar așa de strașnic.”³⁹

35. http://flux.md/stiri/se-iubesc-deci-se-intalnesc?fbclid=IwAR3f4GUMaOqDWvcF4yUnio5hcFVOKoc8Y4NpZZ8NmbNjo9mu_UwZvmZjN4

36. „Pe 9 mai, toată omenirea progresistă din lume sărbătorește ziua eliberării de ciuma fascistă... Dar voi iarăși doriți demonstrativ să ne băgați în ceva, vom sărbători Ziua Europei, încă și parade gay ne veți organiza în această zi (...)” (nota trad.), [Pagina postului BTV, Dezbateri electorale cu Serghei Buzurnii \(PD\) și Alexandr Usatîi \(PSRM\), 01.02.2019](http://www.btv.md/dezbateri-electorale-cu-serghei-buzurnii-pd-si-alexandr-usatii-psrm-01-02-2019)

37. „Poate și parade gay ne veți organiza de Ziua Victoriei?: Alexandr Usatîi l-a mustrat pe un democrat la Bălți” (nota trad.), <http://aif.md/mozhet-vy-eshhe-gej-parad-v-den-pobedy-ustroite-aleksandr-usatyi-otchital-demokrata-v-belcah-video/>

38. <https://www.facebook.com/tv8moldova/videos/372253920264458/>

39. „Trebuie să fiți de acord că este dezgustător când se sărută doi reprezentanți ai sexului masculin, dar când se sărută două blonde, o blondă cu o brunetă și așa mai departe, nu mai este Doamne ferește chiar așa de strașnic.” (nota trad.), [pagina de Facebook „Усатый Ренато – Renato Usatii”, live, 15.02.2019](https://www.facebook.com/renato.usatii)

Tot Renato Usatîi, în cadrul intervenției prin Skype în emisiunea „Диалог” de la BTV, a declarat despre oponenții politici din PSRM:

„Они когда клеиваться будут, эти розовые с синими, им светит только один цвет, голубой, понимаете? Поэтому он и с Киркоровым дружит, и цвет настроения у них синий (...)”⁴⁰

Aceste forme de exprimare se bazează pe intenția de ridiculare și denigrare a oponenților politici, prin apelul la prejudecățile puternice din societate față de persoanele LGBT, iar ca efect duc la creșterea gradului de intoleranță față de acestea.

Discursul de ură față de persoanele LGBT este un instrument utilizat de politicieni pentru manipulare, un apel la atitudinea ostilă față de acestea și la promovarea prejudecăților, pentru a ataca și a denigra oponenții politici, perpetuând astfel gradul înalt de intoleranță față de aceste persoane în societate. Pe de altă parte, pe dimensiunea conservatorismului religios sunt promovate intensiv mesaje și informații agresive față de persoanele homosexuale și transsexuale, în mare parte, asociindu-le cu amoralitatea, pedofilia, anormalitatea și păcatul.

PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

Persoanele cu dizabilități sunt de cele mai dese ori afectate de promovarea prejudecăților, inclusiv în discursul politic, pentru denigrarea oponenților, prin utilizarea limbajului și a terminologiei discriminatorii, asocieri cu boala, incapacitatea și sănătatea mintală. Unii jurnaliști utilizează comparațiile cu persoanele cu dizabilități psihice pentru a pune într-o ipostază negativă persoanele pe care le critică. Spre exemplu, într-un articol publicat pe portalul kp.md, în cadrul unei polemici despre limbile română și rusă, autorul, încercând să-l ridiculizeze pe istoricul Andrei Groza, cu care nu este de acord, afirmă:

„Судя по откликам, особый интерес к персонажу возник у психиатров.”⁴¹

Andrei Năstase, fiind invitat la emisiunea „Alege cu Durbală” din 06.02.2019, a declarat:

„În mintea bolnavă a lui Plahotniuc nu se poate băga nimeni (...) Acolo e de domeniul unor experți în psihiatrie și în alte domenii.”⁴²

Conflictul dintre activistul Pavel Grigorciuc și deputatul Sergiu Sîrbu a trezit mai multe reacții în societate, în legătură cu care Vladimir Voronin, președintele PCRM, a declarat:

„Cum poate să fie comoție, dacă el nu are creier? Trebuie doctorii să îi facă o analiză completă psihoneurologică, nu l-ați văzut în campanie ba pe măgar călare, ba cu beschia subțioară umbla și nu știa pe cine sau ce să taie.”⁴³

Același subiect a generat o serie de comentarii și imagini denigratoare pe rețelele de socializare, utilizând atât prejudecățile față de persoanele cu deficiențe psihice, cât și ridiculizându-le pe cele cu dizabilități locomotorii⁴⁴.

40. „Când se vor lipi unul de altul, ăștia roz cu albastru, toți vor deveni o albăstrime, înțelegeți? De asta și este prieten cu Kirkorov, și buna lor dispoziție tot în albastru bate (...)” (nota trad.), [Emisiunea „Итоги недели” de la postul BTV, invitat Renato Usatîi, 22.02.2019](#)

41. „Judecând după reacții, personajul a trezit curiozitatea deosebită a psihiatrilor.” (nota trad.), <https://www.kp.md/daily/269515/4000192/>

42. <https://unimedia.info/ro/news/c5585146acab98d2/maia-sandu-si-andrei-nastase-invitatii-emisiunii-alege-cu-durbala-live-la-17-00.html>

43. https://agora.md/stiri/55645?fbclid=IwAR1eR8c3RWC5w9mp7xFTR8iGUiqt7b_gG0vqnXXcSIK0785H-R37xjFK23w

44. <https://www.facebook.com/curaj.tv/photos/a.10152512087657801/10157051933477801/?type=3&theater>

Vulnerabilitatea și prejudecățile față de persoanele cu dizabilități sunt exploatare frecvent în context politic, pentru a lua în derâdere oponenții și a-i ridiculiza, prin apel la clișee legate de deficiențele psihice, incapacitate și sănătate.

ALTE GRUPURI AFECTATE

Instigarea la discriminare împotriva românilor și a vorbitorilor de limba română s-a manifestat prin mai multe forme. Spre exemplu, în cadrul emisiunii „Puterea a patra” de la postul N4, președintele PCRM, Vladimir Voronin, vorbind despre Marian Lupu, a declarat:

- „El e moldovean adevărat, tradițional, prin el nu curge sânge românesc ca prin acesta de la Pănășești (se referă la Dumitru Diacov). El (Lupu) îmi pare că nu poartă nici pașaport românesc, așa cum o luat Diacov ca să se ducă mai liber la fida lui...”⁴⁵

Sursă imagine: pagina de Facebook Curaj.TV

O altă modalitate, utilizată frecvent de unele portaluri de știri de limba rusă, este menționarea naționalității române în contexte negative, asociind-o cu crimele, amoralitatea și cu alte fenomene și evenimente negative, cum ar fi:

- „15-летняя румынка сожгла своего нежеланного новорожденного ребенка в печи”⁴⁶
- „В Румынии травят молдавских студентов: при загадочных обстоятельствах в ночном клубе скончалась 20-летняя девушка”⁴⁷
- „Жестокое избивание сына матерью-молдаванкой снял на видео ее сожитель-румын”⁴⁸

Evenimentele relatate în aceste titluri nu au legătură cu naționalitatea persoanelor vizate. Autorii o menționează intenționat pentru asocieri negative. În condițiile unei situații etnolingvistice tensionate din Republica Moldova, aceasta amplifică ura și intoleranța între diverse grupuri sociale.

Spre deosebire de anul 2018, când unioniștii erau printre cele mai afectate grupuri (32 de cazuri identificate timp de șase luni), în 2019 discursul de ură față de aceștia a scăzut considerabil (12 cazuri identificate în trei luni, vezi figura 6). Aceasta se explică prin faptul că anul 2018 a fost unul în care s-au marcat 100 de ani de la Marea Unire din 1918, subiectul fiind permanent pe agenda publică, în timp ce în 2019 acesta și-a pierdut din actualitate și interes. Totuși, în cadrul unei conferințe de presă din 30.01.2019, susținute de Vlad Batrîncea, un participant a declarat:

45. <http://n4.md/emisiuni/puterea-patra-0>

46. „O româncă de 15 ani și-a ars copilul nedorit în sobă” (nota trad.), <http://bloknot-moldova.md/news/15-letnyaya-rumynka-sozhgla-svoego-nezhelannogo-no-1085136>

47. „Studentii moldoveni sunt otrăviți în România: o tânără de 20 de ani a decedat în condiții suspecte într-un club de noapte” (nota trad.), <https://www.kp.md/online/news/3435322/?fbclid=IwAR0KrBpk577KhNZDz94RmceEa0UX2yXEuHuRHjMDh93-tCnb2HHbAdhc8>

48. „Răfuiala crudă cu propriul copil, la care a recurs o moldoveancă, a fost filmată de concubinul acesteia, un român” (nota trad.), <http://bloknot-moldova.md/news/zhestokoe-izbivanie-10-letnego-malchika-mamoy-urozh-1070374>

„Две недели тому назад либералы предложили переименовать улицу Московский проспект в... Унире. Я согласен, но с одним условием – чтоб переименовать Либеральную Партию – партия пидарасов, они все пидарасы.”⁴⁹

Sursă imagine: pagina de Facebook „Dodon NU este președintele meu”

Exprimarea în acest caz afectează atât unioniștii, comparați cu persoanele LGBT, cât și nemijlocit persoanele homosexuale, fiind astfel utilizată ostilitatea față de acest grup social pentru a denigra și a incita la ură.

Față de ruși și vorbitorii de limba rusă la fel au fost identificate o serie de cazuri de incitare la ură și discriminare. Spre exemplu, pe pagina de Facebook „Dodon nu este președintele meu” a fost publicată o imagine denigratoare, însoțită de următorul text:

„Dedicație pentru toate râsurile precum HRENOVA_NATA care apără limba rusă în Republica Moldova. Continuați să mâncați RAHAT, nestimată Nata Albot, noi vom continua să promovăm LIMBA ROMÂNĂ!”

Ulterior, pagina „Dodon nu este președintele meu” a fost ștearsă de administrația Facebook.

Jurnaliștii reprezintă un alt grup afectat de discursurile care incită la ură și discriminare. În cadrul dezbaterilor electorale din 29.01.19, candidatul PSRM Grigore Novac a declarat:

„Se discută că ProTV este canalul miresei. Dar n-o să ne dăm în detalii.”⁵⁰

Declarația este una sexistă și promovează prejudecățile față de femeile jurnaliste.

Pe pagina de Facebook „Mercury Detox” au fost postate mai multe imagini denigratoare, unele din ele atacă jurnaliștii, asociindu-i cu prejudecățile de gen și cu personalități care au o imagine negativă în societate⁵¹. În imaginea alăturată sunt prezente mai multe denumiri de instituții media, asociate cu o prostituată și cu Veaceslav Platon, implicat în mai multe infracțiuni și fraude financiare.

Sursă imagine: pagina de Facebook „Mercury Detox”

Tendențele generale indică asupra unei creșteri a dinamicii de utilizare a retoricii bazate pe ură, intoleranță și discriminare, în special atestându-se o creștere a acestei retorici în context politic, deși gradul de agresivitate a acestora este mai redus față de anul 2018.

49. „Acum două săptămâni, liberalii au propus redenumirea Bulevardului Moscovei în... cel al Unirii. Sunt de acord, cu o condiție – Partidul Liberal să fie redenumit în Partidul Poponariilor, ei cu toții sunt poponari.” (nota trad.), [Conferință de presă a candidatului PSRM Vlad Batrîncea: „Prioritățile programului PSRM pentru circumscripția nr. 28”, 30.01.2019](#)

50. <http://protv.md/stiri/actualitate/dezbaterea-electorala-te-votezi-la-pro-tv-din-29-ianuarie-invitati---2466291.html>

51. <https://www.facebook.com/mercurydetox/photos/a.723275711400170/729309237463484/?type=3&theater>

4 DISCURSUL DE URĂ ȘI POLITICA

Politica este domeniul în care polemica, demagogia, critica agresivă, retorica manipulării și diferite forme de ostilitate verbală se practică continuu, pe parcursul a mii de ani. Multe state democratice permit aceste forme de ostilitate, cu condiția de a nu se trece de linia roșie, când drepturile altor persoane sau grupuri ar putea fi afectate. Discursul de ură este una din formele interzise în activitatea politică, deși în Republica Moldova se sancționează foarte rar. Potrivit Raportului pentru anul 2018, 42% din toate cazurile de discurs de ură și alte forme de promovare publică a intoleranței au fost exprimate în context politic. Prezenta cercetare a arătat rezultate și mai îngrijorătoare, 67% din toate cazurile identificate în actuala perioadă de monitorizare s-au exprimat în context politic.

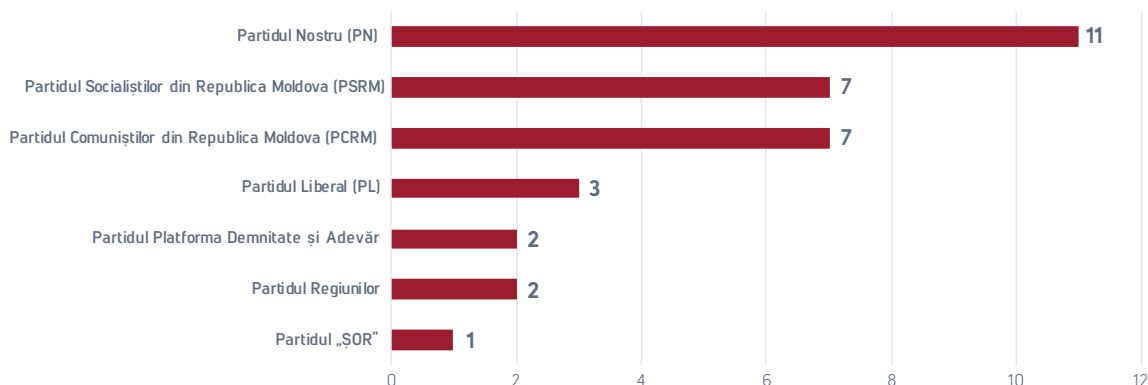
Înțelegerea corectă a modului în care se manifestă discursul de ură în context politic, dinamica și tendințele acestuia ne pot oferi suportul factologic necesar pentru a îmbunătăți mecanismele de prevenire și combatere a acestui tip de discurs. Prezentul capitol va oferi o viziune generală asupra numărului total de cazuri de promovare a intoleranței în cele mai diverse forme, tipologiile de exprimare, statistica politicianilor care utilizează cel mai des aceste instrumente, dar și a celor care sunt afectați de ele cel mai frecvent și dinamica discursului de ură în context electoral.

INTOLERANȚA GENERATĂ DE POLITICIENI

Ura și discriminarea promovate de politicieni prezintă pericol nu numai din cauza impactului mediatic și a tensionării societății pe moment; adevăratul risc constă în efectele pe termen lung. Astfel, politicienii sunt responsabili în retorica lor nu numai pentru declarațiile politice pe care le fac și angajamentele pe care și le asumă, dar și pentru creșterea tensiunilor sociale, dezbinarea diferitor grupuri de persoane, creșterea gradului de distanță socială, care indirect, pe lângă alți factori, pot favoriza cele mai diverse cazuri de discriminare, inegalitate de gen, homofobie și alte forme de intoleranță, dacă aleg să adopte un discurs bazat pe prejudecăți, stereotipuri și ură.

FIGURA 7

PARTIDELE POLITICE CARE AU UTILIZAT DISCURSUL DE URĂ

Retorica utilizată de politicieni poate fi diferită atât ca intensitate, cât și ca formă de exprimare. Intoleranța poate fi promovată prin atacuri directe, exprimări ironice sau cinice, prin ambalarea expresiei sub formă de glumă, prin asocierea cu prejudecăți față de unele grupuri sociale, dar și prin asocierea cu evenimente istorice negative (războaie, represiuni, fascism, holocaust).

Activitatea partidelor politice poate genera intoleranță prin intermediul membrilor de partid, al simpatizanților sau al reprezentanților. La fel, intoleranța poate fi promovată colectiv, prin poziții de partid, acțiuni comune sau evenimente publice.

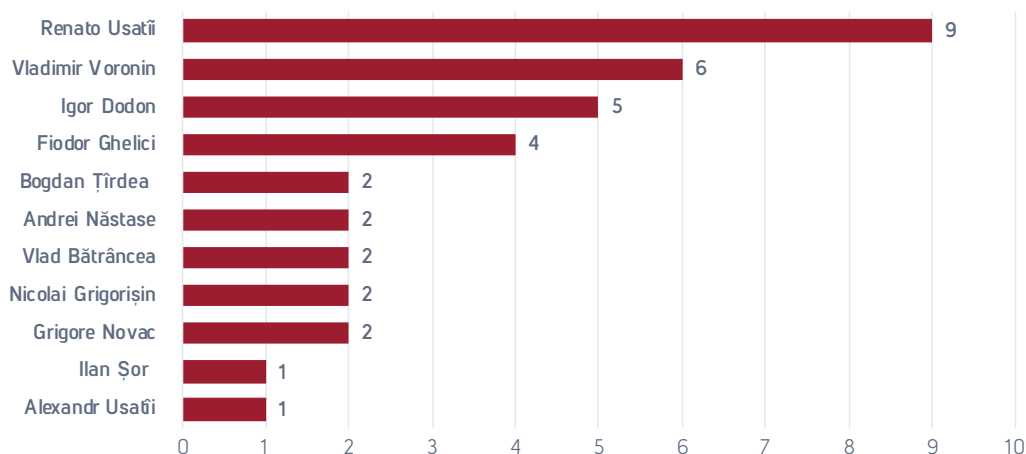
Rezultatele monitorizării pentru anul 2018 arătau că discursul de ură era utilizat cel mai des de partidele: „ȘOR” (20 de cazuri), PSRM (18 cazuri), PN (8 cazuri), PCRM (8 cazuri), PL (7 cazuri), PPDA (4 cazuri), PD (3 cazuri), PLDM (3 cazuri) și PAS (un caz). În anul 2019 rezultatele arată diferit, și chiar dacă ciclul de monitorizare a inclus trei luni, în comparație cu șase luni în 2018, putem afirma că unele partide politice și-au îmbunătățit semnificativ retorica publică sau cel puțin s-au abținut de la cazurile de discurs de ură și instigare la discriminare.

Astfel, Partidul „ȘOR” a înregistrat cea mai mare diferență. În comparație cu 20 de cazuri identificate în 2018, în 2019 acest partid a produs un singur caz de discurs de ură, cel puțin din cele disponibile publicului larg și răspândite în mass-media. PSRM a rămas printre partidele care au generat cele mai multe cazuri de intoleranță în spațiul public, deși a înregistrat o scădere aproximativă de 25%, în timp ce PD, PLDM și PAS nu au generat niciun caz de discurs de ură. Pe de altă parte, cazurile generate de PN și PCRM au crescut îngrijorător, cu circa 50%.

În rândul politicianilor care au generat discurs de ură și instigare la discriminare la fel se înregistrează proporțional diferențe considerabile față de anul 2018. Astfel, președintele PP „ȘOR”, Ilan Șor, a generat un singur caz de discurs de ură, față de 12 înregistrate în 2018, iar vicepreședinta PP „ȘOR”, Marina Tauber, care în 2018 înregistra 7 cazuri, în 2019 nu a generat niciun caz. Igor Dodon, care în anul 2018 era politicianul aflat în topul acestei statistici, cu 19 cazuri, în 2019 a înregistrat cinci cazuri.

FIGURA 8

POLITICIENII CARE AU UTILIZAT DISCURSUL DE URĂ

Renato Usatîi și Vladimir Voronin sunt unicii politicieni care în anul 2019 au înregistrat o creștere a cazurilor de discurs de ură față de anul 2018. În figura 8 a fost inclus și Fiodor Ghelici, care, deși este activist civic și nu politician, s-a manifestat activ în domeniul politic și toate cazurile de promovare a intoleranței generate de acesta se referă la domeniul politic, iar mai concret, în toate cele patru cazuri Fiodor Ghelici a atacat PSRM sau membrii acestuia.

Renato Usatîi este politicianul cu cele mai multe exprimări intolerante. În mare parte, discursul acestuia se bazează pe exprimări sexiste sau homofobe și pe prejudecăți, utilizate într-o manieră sarcastică, pentru a ridiculiza oponenții politici.

Pe 28.03.2019, în cadrul unei intervenții live pe pagina sa de Facebook, Usatîi a declarat:

„Ждал чтобы закончились в Молдове все эти свадьбы однополые, разнополые...” (min. 7.46) „И надеюсь, того опыта, который есть у молдавских политиков, у меня никогда не будет, я имею в виду путанить по прикольному, как они умеют.”⁵²

Într-o discuție telefonică între Renato Usatîi și Nicolae Țipovici, vicepreședintele PN, care a fost publicată pe postul BTV, primul face următoarele declarații despre Igor Dodon:

„Я просто думал, что он гандон, а он пидарас” (...) „строит из себя целку ивановну... туловище куркана, а рожа свиньи...”⁵³

Într-o intervenție live din 21.02.2019, în care a comentat interceptările telefonice menționate mai sus, Renato Usatîi a declarat:

„Как бы она (Maia Sandu) из себя не строила политическую целку (...)”⁵⁴

52. „Am așteptat să se termine în Moldova toate nunțile astea între persoane de același sex, de sexe diferite...” (min. 7.46) „Sper că nu voi avea niciodată experiența politicienilor din Moldova, am în vedere că nu voi face trotuarul așa cum știu ei să-l facă.” (nota trad.), <https://www.facebook.com/RU1.md/videos/624838754653497/>

53. „Am crezut că e un cocalar, pe când el e un poponar” (...) „se preface că e Fecioara Maria... cu trup de curcan și rât de porc...” (nota trad.), <https://www.btv.md/proslushka-razgovora-usatogo-s-czipovi/>

54. „Oricât de mult s-ar preface ea (Maia Sandu) că e fată mare în politică (...)” (nota trad.)

- „Andrei Năstase, după tot ce am văzut eu, a devenit ca al doilea Filea, nimic nu-î deosebește de Dodon. Când îi trebuie, e alături, (...) șade la Maia sub fustă. Andrei n-o să moară din cauza uraniului, Andrei o să moară c-o să se înădușe la Maia sub fustă, că la Maia sub fustă e un duhman de acela din ocop de la război, numai că aceia, mă rog, în '41-'45 nu prea erau bai, de atâta Andrușca o să se înece de la aburii de la Maia sub fustă (...)”
- „Să vreau eu cu blocul ACUM? Cu cine, cu naștii ceia ai voștri? Că i-ar băga pe toți într-o cameră, cum am spus eu și газосваркой заварить дверь (...) и поставить вас там на 10 лет чтобы сожрали друг друга, nerușinaților ce sunteți (...) voi chiar credeți că eu am să fac bloc cu dalbaiobi de alde voi (...)”⁵⁵

Într-o intervenție live din 23.02.2019, Usatîi, referindu-se la Igor Dodon și la alți politicieni, declară:

- „Haideți mâine, că de noi depinde, le dăm mâine la bot, fugărim svolocii ăștia de la guvernare, decurcanizăm țara, oare umplem cu curcani fiecare casă din Moldova? Toți curcanii trebuie să stea în ocol, n-au ce căuta în politică (...) cu cât mai mulți luptători o să avem în Parlament, luptători adevărați, nu putanele astea care ies și citească de pe foaie.”

Pe data de 24.02.2019, după alegerile parlamentare, Renato Usatîi a declarat într-o intervenție live pe pagina sa de Facebook:

- „(...) Că adică dacă pe cineva îl aranjează să șadă în iurta lui Maia, când ea șade de 1,5 m și a băgat toți hlandanii cei de la Platformă, și nu numai, la ea sub fustă. La dânsa de-am' fusta-i ca iurta. Asta-i situația.”

Vladimir Voronin, pe data de 15.03.2019, a declarat despre o eventuală coaliție parlamentară:

- „Eu nu vreau să fiu nun mare și să îi așez la masă și să o mărit pe Maia Sandu cu Candu sau cu Ion «Megafon». Eu știu că nu o să se primească nimic. Dacă ei se vor uni, cineva îi va lipi. Ei au prieteni peste Prut, au prieteni în Moscova, în Europa.”⁵⁶

Într-un interviu pentru Ziarul de gardă, Vladimir Voronin a vorbit despre poziția PCRM față de alegerile parlamentare, menționând:

- „OSCE asta-i bunica care o stimează poate toți membrii familiei, da' n-o ascultă nimeni.”⁵⁷

Igor Dodon a avut o retorică similară cu cea identificată în 2018, deși mai moderată. În mare parte, șeful statului și-a manifestat intoleranța față de unioniști și persoanele LGBT, invocând, ca și în trecut, valorile tradiționale.

Pe 05.03.2019, fiind invitat la emisiunea „Puterea a patra”, de la postul N4, Dodon a fost întrebat:

55. „Să vreau eu cu blocul ACUM? Cu cine, cu naștii ceia ai voștri? Că i-ar băga pe toți într-o cameră, cum am spus eu, și să sudăm ușa cu aparatul (...), să vă lăsăm pe vreo 10 ani să vă mâncați unul pe altul, nerușinaților ce sunteți (...) voi chiar credeți că am să fac bloc cu nătăfleți de alde voi (...)” (nota trad.), [Pagina Усатый Ренато – Renato Usatii live, 21.02.2019, Про „ужасную” прослушку и почему так больше жить нельзя](#)

56. <https://noi.md/md/politica/voronin-eu-nu-vreau-sa-fiu-nun-mare>

57. Reporter de gardă, 26.02.2019, Poziția PCRM față de alegerile din 24 februarie

„Pe Dvs. ar putea să vă șocheze faptul dacă, spre exemplu, unii deputați socialiști brusc vor conștientiza că în venele lor curge sânge de democrat? (referință la Partidul Democrat)” Igor Dodon a răspuns: „Principalul să nu fie de români. Am văzut cum la unii în campania electorală a început să curgă sânge de români și suflare românească. Asta e glumă. Și nu prea bună.”

Deși șeful statului a recunoscut că a avut o exprimare nereușită, acest lucru nu poate anula gravitatea incitării la intoleranță față de români sau vorbitorii de limba română, mai ales într-o societate atât de tensionată de problemele etnolingvistice ca cea a Republicii Moldova.

Au fost identificate și cazuri când discursul de ură provine de la simpatizanții unor politicieni și partide politice. În cadrul unei întruniri electorale din 26.01.2019, organizate de Andrei Năstase, o locuitoare a raionului Orhei (care s-a prezentat drept doamna Zinovia) a avut un discurs critic la adresa lui Ilan Șor și a guvernanților. Vorbind despre copiii săi plecați peste hotare, aceasta a afirmat:

„Să vină acasă și să fie oameni în țară la noi, stimați și socoțiți de oameni, da' nu de negri. Numai negritenii îs socoțiți cum îs socoțiți copiii mei, de atâta și mă doare.”⁵⁸

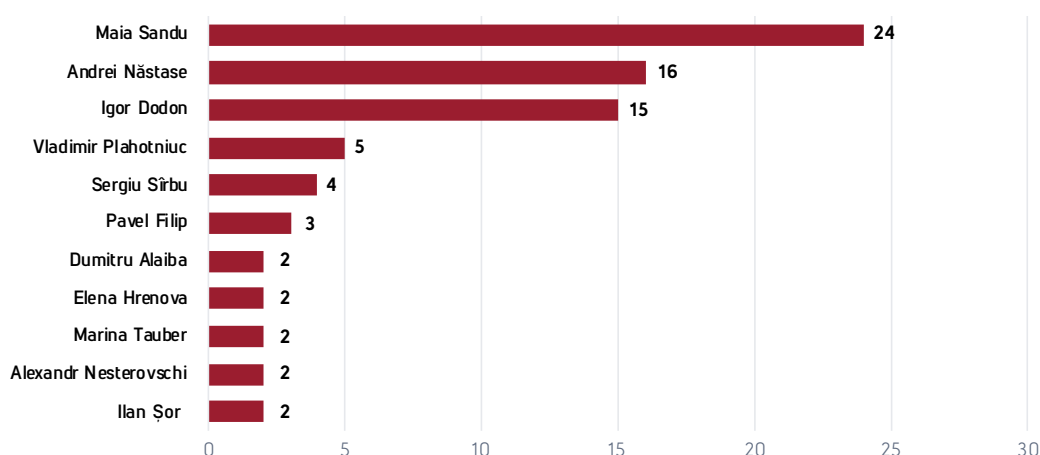
INTOLERANȚA FAȚĂ DE POLITICIENI

Frecvent, discursul de ură promovat de politicieni se referă la alți politicieni și generează la rândul său reacții de răspuns, care de multe ori sunt, la fel, bazate pe intoleranță. Astfel se creează un cerc vicios, când ura produce ură, iar colateral afectează de fiecare dată societatea, în special cele mai vulnerabile grupuri.

Ca și în 2018, în 2019 cei mai afectați politicieni de discursul de ură sunt Maia Sandu, Igor Dodon și Andrei Năstase.

FIGURA 9

POLITICIENII AFECTAȚI DE DISCURSUL DE URĂ

58. <https://bit.ly/2t3xdj8>

Din lista celor mai afectați politicieni lipsesc Ion Ceban, Zinaida Greceanîi, Alina Zotea și alții, care figurau în 2018, fapt ce se explică prin lipsa sau prezența redusă a acestora în spațiul public în comparație cu perioada precedentă. Împotriva deputatului Sergiu Sîrbu au fost identificate patru cazuri de incitare la discriminare, toate legate de incidentul din 21.03.2019, când activistul Pavel Grigoriuc l-a lovit cu o palmă peste față. Acestea și alte cazuri de discurs de ură la adresa politicienilor au fost deja enumerate în capitolele precedente și nu vor fi reluate aici.

Maia Sandu este politiciană vizată în cele mai multe discursuri agresive și intolerante.

Sursă imagine: paginile de Facebook „Mercury Detox” și „Times New Moldovan”

În mare parte, discursul de ură la adresa acesteia se manifestă prin forme sexiste de exprimare, prejudecăți de gen sau asocieri cu persoanele LGBT. Una dintre cele mai frecvente modalități de denigrare a Maiei Sandu sunt pozele sexiste, publicate pe diverse conturi false sau care promovează știri false, dezinformare sau denigrarea unor politicieni.

Într-un video postat pe rețelele de socializare în campania electorală, o internaută, care se prezintă ca făcând parte din diaspora din Marea Britanie, a declarat la adresa Maiei Sandu:

„Dumneavoastră știți durerea unei mame care își lasă copilul și pleacă peste hotare? Lasă copii mici, cu bunele bătrâni, cu surori, cu vecini, cu frați. Știți Dumneavoastră durerea unei aceste mame? Nu, pentru că Dumneavoastră nu aveți copii, doamna Sandu. Știți Dumneavoastră durerea unei soții care își trimite soțul să muncească, să facă un ban, să hrănească copiii? Nu, doamna Sandu, că Dumneavoastră nu aveți soț.”⁵⁹

O opinie similară a fost publicată de portalul Telegraph.md pe data de 07.02.2019. Articolul conține un interviu cu persoane din satul de baștină al lui Igor Dodon. Una dintre persoanele intervievate, răspunzând la întrebarea provocatoare a jurnalistului, ce părere are despre Maia Sandu ca femeie în politică, a declarat:

„Iar Maia Sandu nu înțelege nimic în viață, ea copii nu a avut, familie nu a avut, ce poate să știe ea?”⁶⁰

59. https://www.youtube.com/watch?v=v_R5QHMr60

60. <https://telegraph.md/consatenii-lui-igor-dodon-nu-a-facut-nimic-drumul-care-duce-spre-casa-lui-e-plin-cu-borti>

Și Andrei Năstase a fost vizat în exprimări sexiste, o parte din cazuri bazându-se pe coaliția politică a acestuia cu liderul PAS, Maia Sandu.

Pe data de 28.02.2019, în cadrul emisiunii „Исходный рубеж: 101” de la postul ITV, jurnalistul Artur Efremov a menționat:

„Андрей Нэстасе показал, что он тюфяк и что его нечто, что делает мужчину мужчиной – не бронзовое, мужчины меня поймут.”⁶¹

Renato Usatii, într-o intervenție live din 19.02.2019 despre alegerile parlamentare, a declarat:

„Мая, к сожалению, засунула Андрея под юбку.”⁶²

La 24.01.2019 pe rețeaua de socializare Facebook a fost publicată o imagine în care apar Pavel Filip, Igor Dodon și Vladimir Plahotniuc.

Imaginea sugerează spânzurarea acestora și este însoțită de întrebarea: „Dar așa cum vi se pare?”. Imaginea a adunat peste 5 000 de distribuiri.

Sursă imagine: <https://www.facebook.com/alex.sirbu.585/posts/1960354074060394>

DISCURSUL DE URĂ ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ

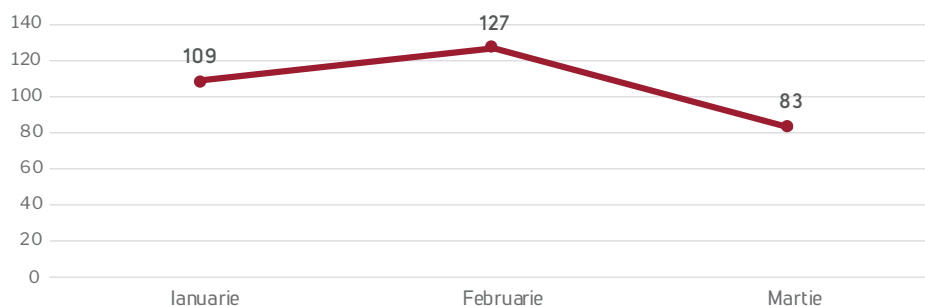
Contextul politic, așa cum arată rezultatele monitorizării, predisune spre creșterea numărului de cazuri de manifestare publică a intoleranței. Procesele electorale reprezintă un factor suplimentar de amplificare a rivalității politice, a prezenței mediatice și a interacționării cu alegătorii. Raportul pentru anul 2018 a stabilit că în cadrul proceselor electorale discursul de ură crește în intensitate, iar măsurile legislative și instituționale existente nu sunt suficiente pentru a controla acest fenomen.

61. „Andrei Năstase a demonstrat că e un molău și că instrumentul lui – care face din bărbat bărbat – nu e din bronz, bărbații mă vor înțelege.” (nota trad.)

62. „Din păcate, Maia l-a băgat pe Andrei sub fustă.” (nota trad.), [Pagina Усатый Ренато – Renato Usatii live, 19.02.2019. Про выборы 24 февраля](#)

FIGURA 10

DINAMICA DISCURSULUI DE URĂ ÎN PERIOADA DE MONITORIZARE

Rezultatele monitorizării curente confirmă constatările făcute în Raportul pentru anul 2018, astfel încât se stabilește o legătură directă între creșterea dinamicii discursului de ură în perioadele preelectorale și scăderea acesteia după finalizarea alegerilor.

FIGURA 11

DINAMICA DISCURSULUI DE URĂ ÎN CONTEXT POLITIC

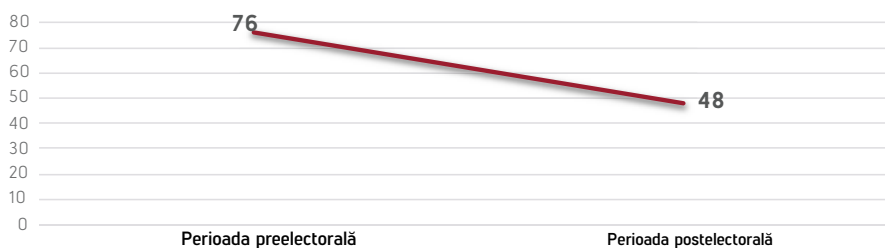

Figura 12 arată că în cazurile care s-au manifestat exclusiv în context politic se menține aceeași tendință de creștere, deși numărul situațiilor identificate este puțin mai mic. Astfel, putem concluziona că procesele electorale joacă rolul de catalizator al tensiunilor sociale, în special prin amplificarea discursurilor politice bazate pe intoleranță, ură și discriminare. Din acest motiv, recomandarea făcută în Raportul pentru anul 2018 privind necesitatea instituirii unor mecanisme de monitorizare și sancționare a discursului de ură în campaniile electorale este actuală și, ținând cont de creșterea numărului de cazuri de discurs de ură, necesită o abordare cât mai urgentă.

89

Cazuri de discurs de ură exprimate în context electoral

Din numărul total de 319 cazuri identificate în perioada de monitorizare, 89 au fost exprimate în context electoral. Aceasta presupune că discursul de ură a fost exprimat în perioada campaniei electorale, provine de la un concurent electoral sau îl vizează, se referă la un partid politic, la simpatizanții acestuia sau la programele electorale.

O mare parte din aceste cazuri au fost deja analizate în capitolele precedente și nu le vom relua, însă vom analiza succint alte câteva cazuri, ce se referă nemijlocit la discursul de ură, care fie au afectat concurenții electorali, fie au provenit de la aceștia.

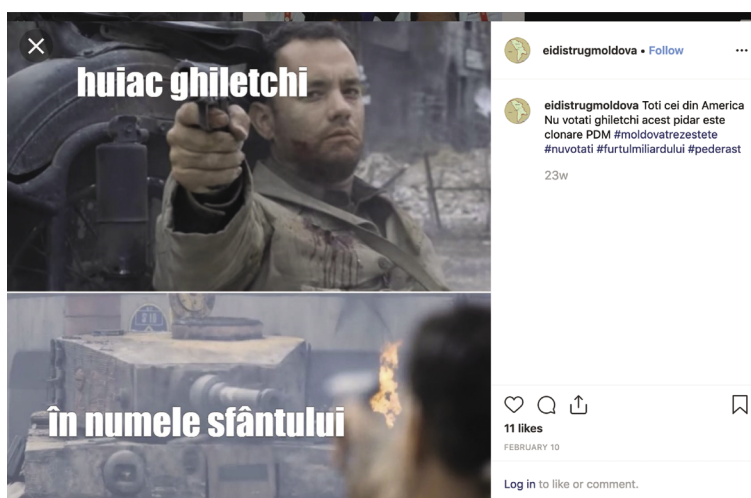
În cadrul unei conferințe de presă susținute de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova, cu tema „Pacea interetnică și alegerile”, la 13.02.2019, candidata pentru circumscripția 41 Aliona Briceag a făcut următoarele declarații:

„Nu vom permite căsătoria persoanelor de același gen. Vom apăra tradițiile pentru cetățenii Republicii Moldova.”⁶³

Pe data de 10.02.2019, pe pagina de Instagram „eidistrugmoldova” a fost plasată o imagine care incită la ură la adresa candidatului independent Valeriu Ghilețchi.

Imaginea prezintă o persoană care țintește cu un pistol și un tanc, făcând aluzie la violența fizică. Imaginea este însoțită de următoarea descriere:

„Toti cei din America Nu votati ghiletchi acest pidar este clonare PDM”.

Sursă imagine: pagina de Instagram „eidistrugmoldova”

63. <https://bit.ly/2BEZLEj>

Pe data de 06.02.2019, candidatul independent pentru circumscripția uninominală nr. 33 Boris Volosatîi a fost agresat fizic de un grup de persoane necunoscute. Potrivit declarațiilor candidatului, acesta a fost lovit și amenințat cu moartea de mai multe persoane în timp ce împărțea pliante electorale, iar motivul agresiunii este participarea sa la campania electorală⁶⁴.

Incidentul menționat nu poate fi calificat ca discurs de ură, însă ar putea reprezenta o faptă motivată de ură, având la bază apartenența sau viziunile politice ale persoanei vizate, în cazul în care declarațiile date de Boris Volosatîi s-ar adevăra. Astfel de incidente sunt periculoase, mai ales în campaniile electorale, și nu numai pentru concurenții expuși diferitor forme de violență, dar și pentru societate în general, din cauza creșterii nivelului de tensiune și ură. Organele de drept ar trebui să intervină prompt, să investigheze aceste cazuri și în același timp să întreprindă toate măsurile necesare pentru a asigura securitatea candidaților.

Discursul de ură exprimat în context electoral este mai dur și mai agresiv, sunt frecvent utilizate denigrările, exprimările și imaginile defăimătoare, publicate pe conturi false de pe rețelele de socializare, iar în unele cazuri se ajunge chiar la violență.

Este cert faptul că pe moment autoritățile nu au un răspuns la discursul de ură. Nu există un cadru legal pertinent și nici mecanisme pentru a combate acest fenomen. Mecanismele generale, cum ar fi instanțele de judecată sau CPPEDAE, pot examina retorica urii sub aspect civil, însă nu pot oferi o soluție care ar remedia problema sub aspect electoral. În acest sens, discursul de ură este complet necontrolat, indiferent de impactul său asupra procesului de alegeri.

64. <https://bit.ly/2SiFr0M>

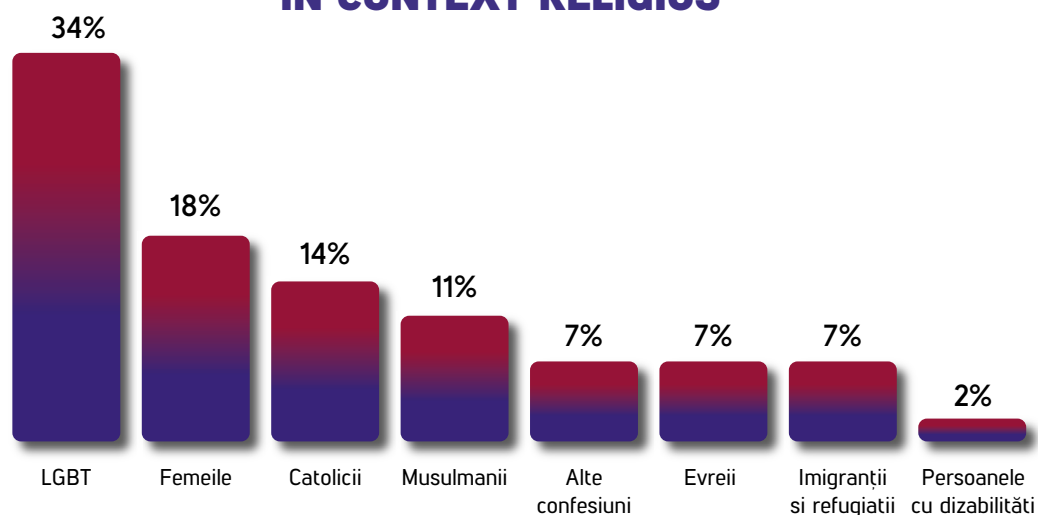
5 DISCURSUL DE URĂ ȘI RELIGIA

Discursul bazat pe retorica religioasă reprezintă un instrument utilizat foarte frecvent în ultimii ani în Republica Moldova, în special de către politicienii care promovează o agendă conservatoare. Acest fapt se confirmă prin rezultatele Raportului pentru anul 2018, când alături de activiști și reprezentanți ai cultelor religioase, un număr impunător de discursuri de ură au fost generate și de unii politicieni, cum ar fi Igor Dodon, Vlad Batrîncea, Vladimir Voronin, Zinaida Greceanîi ș.a.

Deși Igor Dodon și-a păstrat parțial retorica bazată pe valorile creștine și familia tradițională, acesta a avut mai puține discursuri de acest gen, iar ceilalți politicieni menționați nu au fost observați să promoveze intoleranța, justificată prin așa-zisele valori creștine.

FIGURA 12

GRUPURILE AFECTATE DE DISCURSUL DE URĂ ÎN CONTEXT RELIGIOS

La fel ca în anul 2018, în 2019 grupul LGBT continuă să fie cel mai afectat de discursul de ură în context religios, deși numărul de cazuri identificate de această dată este cu mult mai mic. Dacă în 2018 timp de șase luni au fost identificate 115 cazuri în context religios care vizau persoanele LGBT, în 2019 au fost identificate doar 15 cazuri în decurs de trei luni. În schimb, a crescut numărul de cazuri în care sunt afectate femeile și persoanele cu alte confesiuni religioase, de la șase situații în 2018 la opt situații în 2019.

În contextul discursului de ură predomină retorica protecției valorilor tradiționale și a familiei, așa cum a fost cazul și în anul 2018. Sunt promovate un șir de pericole fictive, cum ar fi homosexualitatea, islamizarea, invazia imigranților și refugiaților, dar și denaturarea rolului femeii în familie și în societate din cauza egalității de gen și a feminismului. Anume retorica construită pe acești piloni cauzează majoritatea situațiilor de discurs de ură și intoleranță.

Retorica față de persoanele LGBT se manifestă similar celei descrise în Raportul pentru anul 2018, având la bază asocierea acestora cu păcatul, pedeapsa divină, răul și eventualele efecte dezastruoase care urmează să survină.

Activistul civic și religios Ghenadie Valuță, în cadrul unei conferințe de presă din 12.02.2019, a comentat valul de nemulțumiri apărute în spațiul public după ce și-ar fi făcut o poză cu o bătrână bolnavă, calificându-l drept o campanie de denigrare:

„*Mass-media slujește forțelor netradiționale, care le și alimentează, în diferite feluri (...) vă spun, sunt victima unei campanii de denigrare, la baza căreia stau forțele și mentalitățile prohomosexuale (...) ca astfel să mă discrediteze, deoarece sunt o persoană publică care reprezintă forțele antisodomite din țară, iar pe de altă parte forțele proortodoxe (...) minoritățile sexuale au distorsionat mesajul la fotografie și au virusat spațiul online și cel mediatic cu ideea că bunica moare, iar părintele își face selfie cu aceasta.*”⁶⁵

Tot Ghenadie Valuță, în ziua alegerilor parlamentare (24.02.2019), a publicat o postare care incită la ură față de persoanele LGBT:

„*Propunem sa (...) alegem pe oricine, numai nu pe cei ce au votat Legea Antidiscriminarii sau sustin propaganda homosexualitatii sau participa la paradele lor. Dumnezeu in istoria biblica arata ca a rabdat toate pacatele, dar acesta nu. A trimis si potop, si a ars si orasele Sodoma si Gomora. Deci vedeti ca prin votul vostru sa nu fim complice la acest pacat si aceleasi consecinte... Rabdarea Domnului are limita...*”⁶⁶

Pe pagina Episcopiei de Ungheni, spre exemplu, la 26.02.2019 a fost plasat un articol în care se vorbește despre autodistrugerea oamenilor din cauza păcatului homosexualității:

„*Facem ceea ce nu-l place lui Dumnezeu. De pildă, să-i spun pe nume unui păcat care acum este foarte întins (și protejat de legi) în mai multe țări: homosexualitatea. Am amintit înainte de cele două cetăți din Vechiul Testament, Sodoma și Gomora, unde acest groaznic păcat era la mare cinste; au fost arse, nu a mai rămas nimic din ele (...) există instituții care nu spun pe față că politica lor este distrugerea umanității, fiindcă atunci nu ar mai asculta nimeni de ele. Aceste instituții conduc popoarele către dezastru, dar spun că le conduc spre progres și libertate.*”⁶⁷

Pe pagina apărătorul.md, pe data de 04.02.2019 a fost plasată o știre despre un litigiu din SUA, între părinții unui copil, privind sexul acestuia. Titlul denaturează esența știrii și promovează intoleranța față de persoanele LGBT:

65. <https://www.youtube.com/watch?v=TJZJ6-qRKYy>

66. <https://www.facebook.com/ghenadie.valuta.1/posts/1041037479509348>

67. <http://episcopia-ungheni.md/ro/cuvinte-duhovnicessti/omenirea-prin-felul-cum-gandeste-si-se-comporta-astazi-merge-catre-un-sfarsit/>

„STATELE SODOMITE ALE AMERICII: O INSTANȚĂ DIN SUA I-A INTERZIS UNUI TATĂ SĂ-ȘI ÎMBRACE FIUL ÎN HAINE BĂRBĂTEȘTI”⁶⁸

În cadrul emisiunii „Să luăm aminte!” din 13.01.2019 de la postul NTV Moldova, Ghenadie Valuță a declarat:

„Deoarece Irod a fost un conducător politic, vreau să mă opresc puțin asupra irozilor noștri moderni, cei care promovează niște legi anticreștine, distrug viitorul copiilor noștri. Uitați-vă la Legea cultelor, care subminează credința noastră strămoșească și o pune pe picior de egalitate cu cultele de alaltăieri, chiar și cu satanismul. Uitați-vă la Legea antidiscriminării, care propagă homosexualitatea și deschide cutia Pandorei pentru celelalte etape. Oare toate acestea nu sunt gesturi ucigașe, similare cu cele ale lui Irod?”⁶⁹

Astfel, în mare parte, retorica religioasă la adresa grupului LGBT incită la neacceptarea și lupta cu acest grup de persoane, asociat cu păcatul și amoralitatea. În paralel, unele mesaje includ și fenomene conexe, cum ar fi „identitatea de gen” și educația sexuală, pe care le asociază, de asemenea, cu problema homosexualității, prezentându-le drept un rău suprem al lumii moderne.

Retorica religioasă față de femei se bazează în primul rând pe rolul acestora în familie, care se rezumă la grija de copii, soț și casă. La fel sunt abordate subiectele avortului sau feminismului, văzute drept rău și păcat, care duc la decăderea femeii moderne.

Într-un articol din 08.03.2019, publicat pe pagina aparatorul.md, este abordat subiectul sărbătorii de 8 Martie⁷⁰. Autorul asociază această sărbătoare cu feminismul, pe care îl prezintă într-un context negativ, ca idee „de sorginte iluminist-masonică”, care a dus la „distrugerea cuplului familial, rânduie de Dumnezeu, prin dezbinarea femeii de bărbat”. Autorul compară feminismul cu marxismul, socialismul, comunismul, anarhismul și avangardismul, menționând că acestea constituie „trepte spre moartea duhovnicească”, omul ajungând imediat „în puterea demonilor”. În continuare, autorii menționează:

„În Vest, după al doilea Război Mondial, din feminism au izbucnit revoluția sexuală, lesbianismul, mișcările protestatere ale tinerilor hippy, cu consecințe dezastruoase privind pruncuciderea (legea dreptului la avort), homosexualitatea, concubinajul și distrugerea familiei.”

Într-un interviu din 08.03.2019, publicat pe portalul Sputnik Moldova, preotul Octavian Moșin, la fel, vorbește despre ziua de 8 Martie:

„Ea (ziua de 8 Martie) poartă conotații revoluționare, proletare, feministe și chiar anticreștine și nu este o zi aleasă la întâmplare.”⁷¹

În cadrul unei mese rotunde din 28.02.2019, desfășurată în incinta Centrului Eparhial din Bălți, cu tema: „Fiecare viață este un dar”, au fost exprimate mai multe opinii de incitare la intoleranță și ură față de femeile care decid să avorteze, fiind răspândite și pliante cu mesajul:

„Avortul nu anulează sarcina ta! El te face mama ucigașă a propriului tău copil.”

68. <https://www.aparatorul.md/statele-sodomite-ale-americii-o-instanta-din-sua-i-a-interzis-unui-tata-sa-si-imbrace-fiul-in-haine-barbatesti/>

69. <https://www.youtube.com/watch?v=C2jDRYwtlrU>

70. <https://www.aparatorul.md/viziunea-ortodoxa-asupra-zilei-de-8-martie-ritual-cumplit-in-care-ne-calcam-in-picioare-propriile-suflute/>

71. <https://ro.sputnik.md/religion/20190308/25105780/8-martie-femei-preot-ortodox.html>

Sursă imagine: <https://ephbalti.md/agenda/masa-rotunda-fiecare-viata-este-un-dar.2019.02.28>

Sursă imagine: www.apărătorul.md

Astfel, retorica față de femei se referă în primul rând la nerecunoașterea și condamnarea egalității de gen și a mișcărilor de emancipare a acestora, fiind promovat rolul reproductiv și casnic al femeilor.

Discursul față de musulmani se bazează în mare parte pe prejudecățile legate de asocierea acestui grup fie cu teroristii și extremiștii, fie cu islamizarea, care ar putea pune în pericol creștinismul.

Spre exemplu, într-un articol publicat la 03.02.2019 pe pagina apărătorul.md, este redată o știre despre anumite grupări criminale din Marea Britanie. Autorul face legătura cu musulmanii, sugerând că anume religia acestor persoane reprezintă factorul determinant în comiterea infracțiunilor, deși acest lucru nu este confirmat. Articolul este intitulat:

„**MUSULMANII DIN ANGLIA ABUZEAZĂ SUTE DE COPII, IAR POLIȚIA CORECT POLITICĂ NU FACE NIMIC ÎN ACEST SENS**”⁷²

Discursul față de catolici se bazează pe demonizare și asociere cu răul. Într-un articol publicat pe pagina apărătorul.md, despre vizita lui Papa Francisc în România, autorul promovează ideea unui pericol iminent generat de catolici, prin distrugerea religiei creștine:

„**Papa vine în România pentru a invita la unitate, adică să unească religiile, să facă o singură religie mondială, închinată lui antihrist**”⁷³

Astfel de știri sunt, de obicei, însoțite de imagini sugestive, bazate pe demonizare și asociere cu răul.

Retorica bazată pe principii sau dogme religioase ori care emană de la reprezentanții cultelor religioase este diferită de toate celelalte forme de discurs. Aceasta face apel la forțele divine și la legile supreme, care nu pot fi contestate, deci exclud orice dezbateră. Astfel, publicul nu poate decât să accepte sau să respingă această retorică, care în contextul unei societăți ca cea a Republicii Moldova, marcate de conservatorism religios și valori tradiționale, are un succes mare printre mulți dintre membrii societății.

Se impune necesitatea identificării unor platforme de dialog și intervenție asupra modului în care retorica religioasă influențează percepțiile oamenilor. Sunt necesare mecanisme de sancționare a discursului de ură justificat de diverse dogme religioase și a cazurilor de implicare a reprezentanților cultelor religioase în activitățile politice.

72. <https://www.apărătorul.md/musulmanii-din-anglia-abuzeaza-sute-de-copii-iar-politia-corect-politica-nu-face-nimic-in-acest-sens/>

73. <https://www.apărătorul.md/papa-vine-in-romania-pentru-a-invita-la-unitate-adica-sa-uneasca-religiile/>

6 DISCURSUL DE URĂ ȘI MASS-MEDIA

Mass-media reprezintă cea mai importantă sursă de distribuire a intoleranței în spațiul public. Potrivit rezultatelor monitorizării, cele 319 cazuri identificate au fost răspândite de 627 de surse diferite, dintre care 519 au reprezentat media online. Majoritatea instituțiilor media din Moldova au relatat și au distribuit cazuri de discurs de ură și promovare a intoleranței, care au apărut în spațiul public în perioada monitorizării.

Publicarea știrilor care conțin relatări sau declarații făcute de politicieni, formatori de opinie sau reprezentanți ai cultelor religioase, precum și alte situații similare, nu reprezintă în sine discurs de ură, deși mass-media are obligația de a nu răspândi materialele care incită la ură sau discriminare. Totuși, au fost identificate multe cazuri când anume media și jurnaliștii au generat discursul de ură sau alte forme de intoleranță. De obicei, aceasta are loc prin exprimarea în articolele media a propriilor opinii, prin plasarea titlurilor discriminatorii pentru a atrage audiența, prin utilizarea imaginilor sexiste sau denigratoare, prin promovarea prejudecăților ș.a.

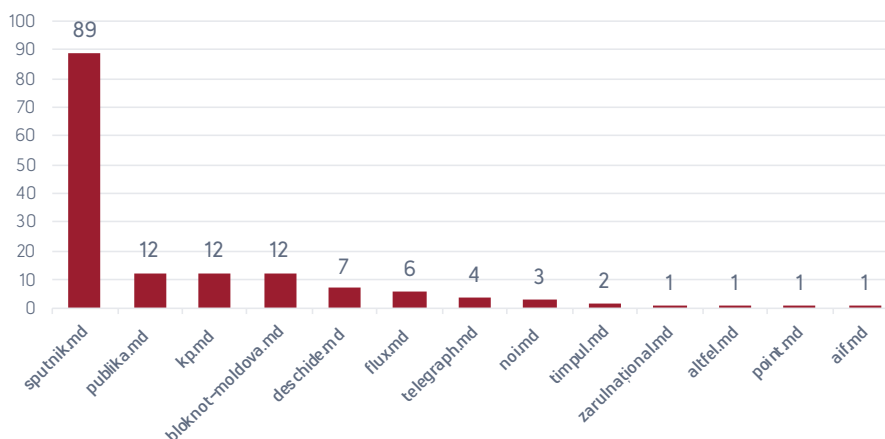
149

**Numărul de cazuri de discurs de ură și
instigare la discriminare generate de
mass-media**

Aproape jumătate din cele 319 cazuri identificate în perioada de monitorizare au fost generate de jurnaliști, autorii de articole și instituțiile media. În marea lor majoritate, acestea se referă la cazuri de sexism și promovare a prejudecăților în titluri sau în text. În mare parte, acestea sunt similare cu cazurile deja analizate în capitolele anterioare ale prezentului raport, astfel încât nu le vom analiza suplimentar în acest capitol.

FIGURA 14

DISCURSUL DE URĂ GENERAT DE MASS-MEDIA ONLINE

Din datele prezentate în figura 14 rezultă că portalul Sputnik Moldova a generat cele mai multe materiale intolerante în perioada de monitorizare (89), mai multe decât toate celelalte instituții media luate împreună. Marea majoritate a acestor materiale reprezintă exprimări sexiste.

Cazurile identificate pe paginile publika.md și kp.md la fel reprezintă în mare parte cazuri de sexism, în timp ce exprimările de pe paginile bloknot-moldova, deschide.md și flux.md au la bază prejudecăți legate de persoanele LGBT, naționalitate, limbă și convingeri religioase.

DISCURSUL DE URĂ ÎN EMISIUNILE TV

Monitorizarea a inclus emisiunile, interviurile și talk-show-urile de la cele mai importante posturi TV din Republica Moldova. Au fost identificate 27 de cazuri de utilizare a discursului de ură pe posturile TV, cu patru mai multe decât în cercetarea realizată în anul 2018, deși perioada de monitorizare a fost cu trei luni mai scurtă.

FIGURA 15

DISCURSUL DE URĂ EXPRIMAT LA POSTURILE ȘI ÎN EMISIUNILE TV

Prime Moldova este postul TV pe care au fost difuzate cele mai multe cazuri de incitare la ură, discriminare sau alte forme de intoleranță, iar *Vorbeste Moldova* de la Prime și *Dezbateri electorale – Alege liber* cu Mariana Rață de la TV8 sunt emisiunile în cadrul cărora au fost identificate cele mai multe cazuri de discurs de ură.

Din cele cinci cazuri de incitare la discriminare identificate în emisiunile *Dezbateri electorale – Alege liber* cu Mariana Rață de la TV8, în trei cazuri moderatoarea Mariana Rață a intervenit pentru a opri discursurile intolerante. Natalia Cheptene, moderatoarea emisiunii *Vorbeste Moldova* de la Prime, a intervenit o singură dată din cele cinci identificate pentru a opri discursurile discriminatorii, ca și Lorena Bogza, care a intervenit o dată din cele trei cazuri identificate în emisiunea *Te votezi la ProTV*.

Cel mai des însă moderatorii nu reacționează la exprimările discriminatorii (în 13 din cele 27 de cazuri identificate). În trei cazuri moderatorii au susținut prin diverse modalități (gesturi, mimică, verbal) exprimările intolerante ale invitaților acestora: este vorba de Sergiu Strungaru (*Acces direct* de la NTV Moldova), Elena Levitskaia-Pahomova (*Спецвыпуск* de la NTV Moldova) și Gheorghe Gonța (*Puterea a patra* de la N4).

În alte trei cazuri, moderatorii au provocat ei înșiși exprimările intolerante. Este vorba despre Natalia Cheptene (*Vorbeste Moldova* de la Prime), Petru Bogatu (*Cronica lui Bogatu* de la Prime) și Alexei Lungu (*Replica* de la Prime).

Emisiunile analitice și talk-show-urile facilitează adesea apariția discursului de ură din cauza formatului acestora, care presupune multă interacțiune și polemică între invitați și, de cele mai dese ori, o atmosferă tensionată de discuții. Cu toate acestea, rolul moderatorilor este de a fi vigilenți și a întrerupe sau a preveni exprimările discriminatorii atunci când ele apar, însă în perioada de monitorizare majoritatea moderatorilor fie nu au dispus de cunoștințele și pregătirea necesară pentru a interveni, fie nu au fost interesați să o facă.

7 RECOMANDĂRI, CONSTATĂRI ȘI CONCLUZII

CONSTATĂRI ȘI CONCLUZII

SANȚIONAREA DISCURSULUI DE URĂ

- Discursul de ură rămâne în mare parte nesancționat, în pofida unui număr mare de cazuri identificate în spațiul public și în mass-media. Autoritățile, cu excepția CPPEDAE, nu reacționează la astfel de cazuri.
- Autoritățile nu au un răspuns la discursul de ură în context politic și electoral pe moment. Nu există un cadru legal pertinent și nici mecanisme pentru a combate acest fenomen. Mecanismele generale, cum ar fi instanțele de judecată sau CPPEDAE, pot examina retorica urii sub aspect civil, însă nu pot oferi o soluție care ar remedia problema sub aspect electoral. În acest sens, discursul de ură este complet necontrolat, indiferent de impactul asupra procesului de alegeri.

TENDINȚE GENERALE

- Tendințele generale privind discursul de ură sunt îngrijorătoare, fiind identificate 319 cazuri în trei luni, comparativ cu 368 de cazuri identificate în șase luni în anul 2018. Creșterea este de circa 83%, cu o medie de 3,5 cazuri noi pe zi.
- Cifra totală de vizualizări ale cazurilor identificate se ridică la 4 000 556 sau în medie peste 43 962 de vizualizări pe zi, ceea ce reprezintă în medie o creștere de peste 100% a rezonanței publice.
- Bărbații utilizează discursul de ură de aproape patru ori mai frecvent decât femeile, raportul fiind de 79% (bărbați) la 21% (femei).
- Cel mai afectat de discursul de ură este grupul de vârstă 35-50 de ani, urmat de tinerii până la 35 de ani și persoanele de peste 50 de ani.
- Discursul de ură în context religios este utilizat mai puțin în comparație cu anul 2018 (19% în 2019 vs 40% în 2018), în timp ce discursul de ură în context politic se află în creștere (67% în 2019 vs 42% în 2018).
- În marea majoritate a cazurilor, la baza discursului de ură și a instigării la discriminare rămân aceleași criterii care au fost identificate în Raportul pentru anul 2018: sexul/genul, orientarea sexuală și apartenența politică. Aceste date reflectă în esență atmosfera generală din societate, care este puternic dezbinată pe motive de gen, politice, geopolitice, lingvistice și religioase. Totuși, în perioada actuală de monitorizare se atestă deosebiri esențiale ce țin de distribuția acestor criterii, astfel încât în bază de sex/gen au fost identificate cele mai multe cazuri (170), urmate de apartenența politică (68) și LGBT (52).

- Amplificarea discursurilor bazate pe prejudecăți și stereotipuri de gen a dus subsecvent la creșterea intoleranței și a discriminării față de femei, care este cel mai afectat grup, în comparație cu anul 2018, când grupul LGBT era vizat cel mai des în astfel de retorici. Este alarmant faptul că deși perioada actuală de monitorizare a fost de trei luni, adică de două ori mai mică decât în anul 2018, numărul cazurilor de discurs de ură care afectează femeile aproape s-a triplat, iar în ce privește o bună parte din celelalte grupuri (politicieni și simpatizanți politici, bărbați, persoane cu dizabilități, jurnaliști, români, ruși, romi ș.a.), numărul a rămas aproximativ același, cu mici creșteri sau descreșteri. Aceste tendințe sunt îngrijorătoare și demonstrează că discursul de ură, manifestat în cele mai diverse forme, se amplifică, devenind un instrument utilizat tot mai des atât de politicieni, cât și de către media.

GRUPURI AFECTATE

- În total au fost identificate 162 de cazuri de promovare în diverse forme a intoleranței față de femei. În majoritatea covârșitoare a cazurilor, intoleranța față de femei se manifestă prin exprimări sau imagini sexiste, apelul la stereotipuri și prejudecăți de gen și clișee legate de rolurile sociale ale femeilor în societate. Deși acestea, în marea lor parte, nu sunt agresive și nu incită de obicei la violență, ele promovează prejudecăți care pot duce la discriminarea femeilor în cele mai diverse sfere sociale. Astfel se perpetuează inegalitatea de gen și imaginea femeii în calitate de obiect sexual și se diminuează rolul acesteia în societate, iar ca efect poate fi provocată violența de gen și violența sexuală. Numărul exagerat de mare al cazurilor de sexism denotă o problemă gravă în Republica Moldova la capitolul intervenție, prevenire și combatere a discriminării pe bază de gen, dar și o lipsă pronunțată de deontologie jurnalistică a unor portaluri media.
- Chiar dacă ura și discriminarea bazate pe orientarea sexuală și identitatea de gen au scăzut cu circa 30% comparativ cu anul 2018, grupul LGBT rămâne în topul celor mai afectate grupuri, împotriva cărora au fost înregistrate și unele din cele mai agresive și mai violente discursuri. Această retorică este în mare parte cauzată de prejudecăți, catalizată de retorica religioasă conservatoare, iar pe alocuri chiar radicală, despre familia și valorile tradiționale, păcat și amoralitate. Această retorică este promovată în mare parte pe două dimensiuni. Pe dimensiunea politică, discursul de ură este utilizat ca instrument de manipulare, denigrare a oponentilor, ridiculare, creare de probleme și pericole false și consolidare a unor grupuri sociale împotriva altora. Pe dimensiunea conservatorismului religios sunt promovate intensiv mesaje și informații agresive față de persoanele homosexuale și transsexuale în mare parte, asociindu-le cu amoralitatea, pedofilia, anormalitatea și păcatul.
- Prejudecățile față de persoanele cu dizabilități sunt de cele mai dese ori utilizate în discursul politic pentru denigrarea oponentilor, prin utilizarea limbajului și a terminologiei discriminatorii, asocieri cu boala, incapacitatea și sănătatea mintală. Unii jurnaliști utilizează comparațiile cu persoanele cu dizabilități psihice pentru a pune într-o ipostază negativă persoanele pe care le critică.
- Instigarea la discriminare împotriva românilor și a vorbitorilor de limba română s-a manifestat atât pe fundal politic, prin ridiculizarea sau denigrarea politicienilor proromâni, cât și prin prezentarea unor informații tendențioase, mai ales în titluri, de asociere a naționalității sau limbii române cu evenimente sau fapte negative. Exprimări similare au fost identificate și față de ruși și vorbitorii de limba rusă.
- Față de unioniști au fost identificate 12 cazuri de discurs de ură (în trei luni de monitorizare), în comparație cu 32 de cazuri identificate în 2019 (în șase luni de monitorizare).

DISCURSUL DE URĂ ȘI POLITICA

- În contextul partidelor politice care au generat discurs de ură, Partidul „ȘOR” a produs un singur caz de discurs de ură, înregistrând cea mai mare diferență la acest capitol față de anul 2018, când au fost înregistrate 20 de cazuri. PSRM a rămas printre partidele care au generat cele mai multe cazuri de intoleranță în spațiul public, deși a înregistrat o scădere de circa 25%, în timp ce PD, PLDM și PAS nu au generat niciun caz de discurs de ură. Pe de altă parte, cazurile generate de PN și PCRM au crescut îngrijorător, cu circa 50%.
- Dintre politicieni, Ilan Șor a generat un singur caz de discurs de ură, față de 12 înregistrate în 2018. Marina Tauber, care în 2018 înregistra șapte cazuri, în 2019 nu a generat niciun caz. Igor Dodon, care în 2018 era politicianul aflat în topul acestei statistici, cu 19 cazuri, în 2019 a înregistrat cinci cazuri. Renato Usatîi și Vladimir Voronin sunt unicii politicieni care în anul 2019 au înregistrat o creștere a cazurilor de discurs de ură față de anul 2018.
- Discursul de ură promovat de politicieni îi vizează foarte des pe alți politicieni și generează la rândul său reacții de răspuns, care de multe ori sunt, la fel, bazate pe intoleranță. Astfel se creează un cerc vicios, când ura produce ură, iar colateral afectează de fiecare dată societatea, în special cele mai vulnerabile grupuri. În 2019 cei mai afectați politicieni de discursul de ură au fost Maia Sandu, Andrei Năstase și Igor Dodon, exact ca în 2018.
- Contextul politic, așa cum arată rezultatele monitorizării, predispune spre creșterea numărului de cazuri de manifestare publică a intoleranței. Procesele electorale reprezintă un factor suplimentar de amplificare a rivalității politice, a prezenței mediatică și a interacționării cu alegătorii. Raportul pentru anul 2018 a stabilit că în cadrul proceselor electorale discursul de ură crește în intensitate, iar măsurile legislative și instituționale existente nu sunt suficiente pentru a controla acest fenomen. Rezultatele monitorizării pentru anul 2019 confirmă aceste constatări, astfel încât se stabilește o legătură directă între creșterea dinamicii discursului de ură în perioadele preelectorale și scăderea acesteia după finalizarea alegerilor.
- Procesele electorale joacă rolul de catalizator al tensiunilor sociale, în special prin amplificarea discursurilor politice bazate pe intoleranță, ură și discriminare. Din numărul total de 319 cazuri identificate în perioada de monitorizare, 89 au fost exprimate în context electoral. Discursul de ură exprimat în context electoral este mai dur și mai agresiv, sunt frecvent utilizate denigrările, exprimările și imaginile defăimătoare publicate pe conturi false pe rețelele de socializare, iar în unele cazuri se ajunge chiar la violență.

DISCURSUL DE URĂ ȘI RELIGIA

- În contextul religios predomină retorica protecției valorilor tradiționale și a familiei, așa cum a fost cazul și în anul 2018. Sunt promovate un șir de pericole fictive, cum ar fi homosexualitatea, islamizarea, invazia imigranților și refugiaților, dar și denaturarea rolului femeii în familie și în societate din cauza egalității de gen și a feminismului. Anume retorica construită pe acești piloni cauzează majoritatea situațiilor de discurs de ură și intoleranță.
- Retorica religioasă față de persoanele LGBT se manifestă prin asocieri cu păcatul, pedeapsa divină, răul și eventualele efecte dezastruoase care urmează să survină. În paralel, unele mesaje includ și fenomene conexe, cum ar fi „identitatea de gen” și educația sexuală, pe care le asociază, la fel, cu problema homosexualității, prezentându-le drept un rău suprem al lumii moderne.
- Retorica religioasă față de femei se bazează în primul rând pe rolul acestora în familie, care se rezumă la grija de copii, soț și casă. La fel sunt abordate subiectele avortului sau feminismului, văzute drept rău și păcat, care duc la decăderea femeii moderne.

- Discursul față de musulmani se bazează în mare parte pe asocierea acestui grup fie cu teroriștii și extremiștii, fie cu islamizarea, care ar putea pune în pericol creștinismul.
- Retorica bazată pe principii sau dogme religioase este diferită de toate celelalte forme de discurs. Aceasta face apel la forțele divine și legile supreme, care nu pot fi contestate, deci exclud orice dezbateri. Publicul nu poate decât să accepte sau să respingă această retorică, care în contextul unei societăți marcate de conservatorism religios și valori tradiționale (ca cea din Republica Moldova) are un succes mare printre mulți dintre membrii societății. Sunt necesare mecanisme de sancționare a discursului de ură justificat de diverse dogme religioase și a cazurilor de implicare a reprezentanților cultelor religioase în activitățile politice.

DISCURSUL DE URĂ ȘI MASS-MEDIA

- Mass-media reprezintă cea mai importantă sursă de distribuire a intoleranței în spațiul public. Cele 319 cazuri identificate au fost răspândite de 627 de surse diferite, dintre care 519 au reprezentat media online. Majoritatea instituțiilor media din Moldova au relatat și au distribuit cazurile de discurs de ură și promovare a intoleranței care au apărut în spațiul public în perioada monitorizării.
- Au fost identificate 149 de cazuri când anume media și jurnaliștii au generat discursul de ură sau alte forme de intoleranță. De obicei, aceasta are loc prin exprimarea în articolele media a propriilor opinii, prin plasarea titlurilor discriminatorii pentru a atrage audiența, prin utilizarea imaginilor sexiste sau denigratoare și prin promovarea prejudecăților.
- Sputnik Moldova este portalul care a generat cele mai multe materiale intolerante în perioada de monitorizare (89), mai multe decât toate celelalte instituții media luate împreună. Marea majoritate a acestor materiale reprezintă exprimări sexiste. Cazurile identificate pe paginile publika.md și kp.md la fel reprezintă în mare parte cazuri de sexism, în timp ce exprimările de pe paginile bloknot-moldova, deschide.md și flux.md au la bază prejudecăți legate de persoanele LGBT, naționalitate, limbă și convingeri religioase.
- Prime Moldova este postul TV pe care au fost difuzate cele mai multe cazuri de incitare la ură, discriminare sau alte forme de intoleranță, iar *Vorbește Moldova* de la Prime și *Dezbateri electorale – Alege liber* cu Mariana Rață de la TV8 sunt emisiunile în cadrul cărora au fost identificate cele mai multe cazuri de discurs de ură.
- În emisiunile TV se atestă o problemă legată de moderarea discursului de ură, doar în cinci din cele 27 de cazuri prezentatorii au intervenit pentru a opri sau a condamna discursul de ură, cel mai des însă astfel de discursuri rămân fără reacție, iar în șase cazuri aceștia fie au provocat, fie au susținut exprimările discriminatorii.
- Emisiunile analitice și talk-show-urile facilitează adesea apariția discursului de ură din cauza formatului acestora, care presupune multă interacțiune și polemică între invitați și, de cele mai multe ori, o atmosferă tensionată de discuții. Cu toate acestea, rolul moderatorilor este de a fi vigilenți și a întrerupe sau a preveni exprimările discriminatorii atunci când ele apar, însă în perioada de monitorizare, majoritatea moderatorilor fie nu au dispus de cunoștințele și pregătirea necesară pentru a interveni, fie nu au fost interesați să o facă.

RECOMANDĂRI

În Raportul pentru anul 2018 au fost elaborate o serie de recomandări sistematizate în funcție de tipul problemelor identificate și competența instituțională de soluționare a acestora. Întrucât în mare parte aceste recomandări nu au fost implementate și își mențin actualitatea, ele vor fi reiterate în prezentul capitol.

NIVELUL LEGISLATIV

Ajustarea legislației penale și contravenționale pentru sancționarea faptelor motivate de prejudecată

- Adoptarea proiectului de lege nr. 301 din Parlamentul Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative privind reglementarea infracțiunilor motivate de prejudecată, în conformitate cu standardele internaționale.

Sanționarea electorală a discursului de ură

- Revizuirea cadrului legislativ electoral, în special a Codului electoral, pentru a defini discursul de ură în campaniile electorale și a reglementa modalitățile de descurajare a utilizării acestui discurs.
- Instituirea unui mecanism de monitorizare, documentare și sancționare a discursului de ură în campaniile electorale.

NIVELUL INSTITUȚIONAL

Guvernul

- Să elaboreze, împreună cu societatea civilă, o strategie complexă pentru prevenirea și combaterea discursului de ură. Strategia ar trebui să includă crearea unui mecanism de monitorizare a discursului de ură, cooperarea între autoritățile de aplicare a legii și alte instituții relevante (de exemplu, CPPEDAE), pentru a facilita urmărirea penală a discursului de ură și perfecționarea mecanismelor de sancționare a acestuia.
- Să dezvolte și să implementeze campanii periodice de sensibilizare privind prevenirea și combaterea discursului de ură în colaborare cu organele de drept, CPPEDAE, Ombudsman, Consiliul Coordonator al Audiovizualului, Consiliul de Presă, Comisia Electorală Centrală și societatea civilă.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului

- Să aplice eficient prevederile noului Cod al audiovizualului privind discursul de ură, discursul sexist și măsurile de asigurare a egalității în produsele audiovizuale.
- Să reacționeze ferm la toate cazurile de discurs de ură și să stabilească sancțiuni corespunzătoare pentru fiecare încălcare.
- Să instituie un mecanism intern de monitorizare a discursului de ură și să colecteze date dezagregate privind cazurile de discurs de ură în produsele audiovizuale.
- Să dezvolte un sistem de colectare a datelor dezagregate pentru a oferi o viziune coerentă și integrată asupra cazurilor, formei discursului și motivelor care au stat la baza lui, precum și a soluției aplicate, iar aceste informații să fie puse periodic la dispoziția publicului.
- Să dezvolte instrumente interne pentru eficientizarea procesului de monitorizare și sancționare a discursului de ură (instrucțiuni, ghiduri).

- Să realizeze activități periodice de instruire pentru membri și angajați privind identificarea discursului de ură, a sexismului, a rasismului, a homofobiei și a formelor de manifestare a acestora, a criteriilor protejate și a prejudecăților din societate.

Comisia Electorală Centrală

- Să inițieze instituirea unui mecanism de monitorizare, documentare și sancționare a discursului de ură în campaniile electorale.
- Să reacționeze prompt și ferm la toate cazurile de discurs de ură raportate și să stabilească sancțiuni corespunzătoare pentru fiecare încălcare.
- Să dezvolte un sistem de colectare a datelor dezagregate pentru a oferi o viziune coerentă și integrată asupra cazurilor, formei discursului și motivelor care au stat la baza lui, precum și a soluției aplicate, iar aceste informații să fie puse periodic la dispoziția publicului.
- Să dezvolte instrumente interne pentru eficientizarea procesului de monitorizare, documentare și sancționare a discursului de ură (instrucțiuni, ghiduri).
- Să condamne public discursul de ură și să realizeze activități de promovare a discursului public tolerant în procesele electorale și de descurajare a concurenților electorali în utilizarea retoricii bazate pe intoleranță.
- Să realizeze activități periodice de instruire pentru membrii organelor electorale și angajați privind identificarea discursului de ură, a sexismului, a rasismului, a homofobiei și a formelor de manifestare a acestora, a criteriilor protejate și a prejudecăților din societate.

Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității

- Să inițieze campanii de sensibilizare privind descurajarea discursului de ură și promovarea egalității în mass-media și în spațiul public.
- Să monitorizeze în continuare discursul de ură în mass-media și în spațiul public, în special în context politic, și să se autosesizeze de fiecare dată când se constată astfel de cazuri.
- Să dezvolte un sistem de colectare a datelor dezagregate pentru a oferi o viziune coerentă și integrată asupra cazurilor, a formei discursului și a motivelor care au stat la baza lui, precum și a soluției aplicate, iar aceste informații să fie puse periodic la dispoziția publicului.
- Să intensifice eforturile de asistare a altor autorități publice (poliție, procuratură, CCA, CEC) în vederea monitorizării, identificării și sancționării discursurilor de ură.
- Institutul Național al Justiției și Consiliul Superior al Magistraturii
- Să realizeze activități periodice de instruire pentru judecători și asistenți judiciari privind discursul de ură, sexism, rasism, homofobie, formele de manifestare a acestora, criteriile protejate și modalitățile de sancționare, pe baza standardelor internaționale și a celor mai bune practici.

Poliția și procuratura

- Să dezvolte instrumente interne pentru eficientizarea procesului de identificare și sancționare a discursului de ură și a infracțiunilor motivate de prejudecată (regulamente, instrucțiuni, ghiduri).
- Să realizeze activități periodice de instruire pentru polițiști, ofțeri de urmărire penală și procurori privind discursul de ură, sexism, rasism, homofobie, formele de manifestare a acestora, criteriile protejate și modalitățile de sancționare pe baza standardelor internaționale și a celor mai bune practici.

- Să dezvolte un sistem de colectare a datelor dezagregate pentru a oferi o viziune coerentă și integrată asupra cazurilor, a formei discursului și a motivelor care au stat la baza lui, precum și a soluției aplicate, iar aceste informații să fie puse periodic la dispoziția publicului.

Partidele politice și politicienii

- Să condamne discursul de ură și să adopte coduri de conduită care interzic folosirea discursului de ură. Să-și invite membrii de partid și susținătorii să se abțină de la utilizarea acestuia și să aplice sancțiuni disciplinare în cazul constatării abaterilor.
- Să utilizeze mecanismele naționale de examinare și sancționare a discursului de ură de fiecare dată când sunt vizați sau afectați de acest discurs.
- Să realizeze activități periodice de instruire pentru membrii de partid privind discursul de ură, sexism, rasism, homofobie, formele de manifestare a acestora, criteriile protejate, prejudecățile din societate și modalitățile de asigurare a unui discurs tolerant.

Mass-media

- Consiliul de Presă și organizațiile de media să elaboreze și să adopte instrumente (ghiduri sau recomandări) pentru a se asigura că materialele jurnalistice reflectă echidistant și nu amplifică situațiile în care este utilizat discursul de ură.
- Portalurile de știri și instituțiile media să includă în politicile și programele interne norme care condamnă și exclud discursul de ură din activitatea mediatică a acestora.
- Portalurile de știri să adopte mecanisme clare și eficiente de gestionare a comentariilor pentru a evita promovarea discursului de ură.
- Organizațiile de media și instituțiile de presă să realizeze instruirii periodice ale jurnaliștilor pentru înțelegerea fenomenului discursului de ură și dezvoltarea capacităților de gestionare a materialelor jurnalistice, astfel încât să fie diminuat impactul cazurilor care implică acest tip de discurs.

Organizațiile societății civile

- Să monitorizeze periodic discursul de ură și dinamica acestui discurs în spațiul public și în mediul online și să contribuie la îmbunătățirea cadrului legislativ în domeniu.
- Să inițieze și să desfășoare, inclusiv împreună cu autoritățile, campanii de informare și sensibilizare a opiniei publice cu privire la fenomenul discursului de ură și impactul acestuia asupra societății.
- Să realizeze activități periodice de instruire pentru tineri, studenți, jurnaliști, activiști (inclusiv politici), politicieni și reprezentanți ai cultelor religioase privind discursul de ură, sexismul, rasismul, homofobia, formele de manifestare a acestora, criteriile protejate și pericolul generat de acestea.

Discursul de ură rămâne nesancționat, în pofda unui număr mare de cazuri identificate în spațiul public și în mass-media.

Bărbații utilizează discursul de ură de aproape patru ori mai frecvent decât femeile.

Numărul cazurilor care afectează femeile aproape s-a triplat, comparativ cu raportul precedent.

Discriminarea și intoleranța față de femei se manifestă cel mai des prin exprimări sexiste.

LGBT rămâne în topul celor mai afectate grupuri de discurs de ură, împotriva căruia au fost înregistrate unele din cele mai agresive și mai violente discursuri.

Pe dimensiunea conservatorismului religios sunt promovate intensiv mesaje și informații agresive față de persoanele homosexuale și transsexuale în mare parte, asociindu-le cu amoralitatea, pedofilia, anormalitatea și păcatul.

Pe dimensiunea politică, discursul de ură este utilizat ca instrument de manipulare, denigrare a oponentilor, ridiculizare, creare de probleme și pericole false și consolidare a unor grupuri sociale împotriva altora.

Persoanele cu dizabilități sunt asociate cu boala, neputința și incapacitatea, iar persoanele cu dizabilități mintale sunt cel mai des asociate cu crimele și violența.

Instigarea la discriminare împotriva românilor și rușilor s-a manifestat în special pe fundal politic, prin ridiculizare sau denigrare. Presa a utilizat asocierea acestor grupuri cu evenimente sau fapte negative, infracționale sau amurale.

Discursul de ură promovat de politicieni îi afectează în mare parte pe alți politicieni, care la rândul lor răspund la fel cu discurs de ură, creând un cerc vicios, când ura produce ură.

În 2019 cei mai afectați politicieni de discursul de ură au fost Maia Sandu, Andrei Năstase și Igor Dodon, exact ca în 2018.

Contextul politic predispune spre creșterea numărului de cazuri de manifestare publică a intoleranței.

Măsurile legislative și instituționale existente nu sunt suficiente pentru a controla acest discursul de ură în campaniile electorale față de persoanele homosexuale și transsexuale în mare parte, asociindu-le cu amoralitatea, pedofilia, anormalitatea și păcatul.

În context religios predomină retorica protecției valorilor tradiționale și a familiei, sunt promovate un pericole fictive, ca homosexualitatea, islamizarea, invazia imigranților și refugiaților, dar și denaturarea rolului femeii în familie și în societate.

Retorica religioasă față de persoanele LGBT se manifestă prin asocieri cu păcatul, pedeapsa divină, răul și eventualele efecte dezastruoase care urmează să survină.

Retorica religioasă față de femei se bazează rolurile acestora în familie și societate, este condamnat dreptul femeilor la avort, dar și mișcările feministe.

Discursul față de musulmani se bazează în mare parte pe asocierea acestui grup fie cu teroristii și extremiștii, fie cu islamizarea, care ar putea pune în pericol creștinismul.

Emisiunile analitice și talk-show-urile TV facilitează apariția discursului de ură, mai ales când moderatorii nu intervin în discursurile discriminatorii, dar mai ales când le susțin sau provoacă.